

Incipit defensorium iuris.

Quia bone
rei dare psilium et pñis
hñ vite subsidium et eterne
remuneratiōis cernitur

expectare pñiū. xij. q. ij. c. bone rei. **I**ō
ego Gerardus monach⁹ cisterciē. or
dinis videns reos ppter maliciā actorū
fatigari laborib⁹ et expensis. **P**resens
opusculū de corpore canonū decretaliū
ac legum collegit: prout potui iuris de
fensorium illud denominans. eo qd re⁹
p eius doctrinam ptra actorem tueri se
valeat. exceptiōes rei vñiles in eo ponēs
nā exceptiōes rei dicunt. ff. de excep.
li. vi. **S**i enī veritas non defensas op
primunt. **R**ogo ergo hominem huius
opusculi lectorem. vt deum p me depre
cetur. loquor enī nūc pro tempore quo
loqui non possum. **U**nī petitiō mea est p
lege habenda. vt in autenti. de nuptijs.
xxij. q. iij. c. vnusquisq. vbi petit **A**m
bro. **E**t sit petitiō sua lex. **N**am naturali
equitate tenet quilibet de bono faciēdo
ei qui sibi bonum fecit. ff. de peti. lere.
l. sed et si. §. psuluit. **P**resens opuscul
lum ergo p. xix. titulos distinguitur vt
facilius in eo qd queritur inuenietur.
Et ponit primo registz.

Tituli istius libri.

- De rescriptis.
- De iudiciis.
- De arbitris.
- Contra actorem.
- Contra procuratorem.
- Contra procuratorium.
- Contra aduocatū.
- Contra libellum.
- Contra testes.
- Contra interrogatoria.
- Contra instrumenta.
- Contra priuilegium.

Gerardus Monachus

- Contra testamentum.
- Contra positiones.
- Contra sententiam.
- Contra appellationem.
- Contra electionem elementorum.
- Contra p̄scriptionem et usurpationez.

Quibus modis iudicij instantia p̄t
videamus. **I**udices alij sunt ordinarij
qui ab apostolico vt ecclesiastici. vel ab
imp̄tore. vt pote seculares legitimā ac
cipiūt potestatem. **A**lij sunt arbitri: qui
nullam potestatiē habent. sed cū p̄sensu
lingantiū in iudices eliguntur. in quos
promittunt. vt eorū finē sit. ij. q. vi. a
iudicib⁹. et spe. d. arbi. **A**lij sunt iudices
delegati: quib⁹ audiētia p̄ rescripta seu
alia aucte a superiorib⁹ delegat. extra de
offi. et po. iu. iudi. dele. p. totū. **U**nī de
exceptiōib⁹ ptra rescriptū primo videa
mus.

Contra rescriptum.

Rescriptum dili
genter est inspiciendum et cōfide
randum. vt p̄sumptionem veri et falsi
suggestiones fuerit impetratū. et intelli
ge talem veritatem et falsitatem: quaz
si superior sciūisset non dedisset litteras
Et dicendum qd tale rescriptum seu au
tentium non valet. nam per exceptiōez
elidi potest. **I**tem non valet si cōtra ius
diuinum impetratū fuerit. xxv. q. i. sunt
quidam. **I**tem non valet si contra ius
naturale vel positium. vel contra fiscū
vel utilitatem publicam fuerit impetra
tum. xvi. q. vi. placuit. **E**t vnde vi. l.
autoritatem. lib. xi. **E**t de nanibus non
excu. l. multi. et xv. q. d. ideo. **E**t hoc
verum est nisi d̄ illo canone fecerit men
tiōz p̄ appensiōē de n̄ obstatē tali lege l̄
canōe. alio p̄ ius scriptū n̄ valz ipetratū

Exceptō

nisi forte proſit impetranti ⁊ nulli nocet
ut ibidē. ⁊. xrv. q. ij. ca. reſcriptum. Itē
ſi reſcriptum papale fuerit impetratū ſu
per re que forum ſeculare contingit non
valet cum effectū. nam per exceptionē
eliditur. extra de ſo. compe. ex tenore. ⁊
ca. ex parte ſic. ⁊ extra de appella. ſuper
duobus ⁊ hoc intellige ſi ſuper pprietate
rei fuerit impetratum. Secus ſi ſuper
poſſeſſione. quia ſuper poſſeſſione pōt
coram iudice ſpirituali cauſa ventilari.
extra de ſo. compe. ex parte. b. extra de
iudi. ceterum. Quidam tamen intelli
gunt hoc coram ordinario ⁊ non coram
delegato. Item ſi papa mandat aliqui
bus iudicibus q̄ ex cōmunicatū abſol
uant ⁊ de ſufficiente cautione preſtāda
q̄ pateat mandatis eccleſie non fecerit
mentionem. non valet extra de ſequeſt.
poſſeſ. ca. ad huc in ſi. quia ſufficiens cau
tio debz preſtari. vt liſ. conſeſ. quoniam
in alijs. Item reſcriptum eliditur ſi tem
pus datū diligenter attendatur. extra
eo. ti. eam te. ff. de preci. imp. off. le. i.
⁊ l. vniuerſis Et intellige ſi pro alio im
petrauit pro ſe eſſi valet. Idem dicitur
de quolibet regulari. niſi p̄ monaſterio
ſuo impetrauit. Abbate nihilominus i
petrante. extra de poſſu. ca. ex parte. ex.
de cler. vel mona. in rubro. Item reſcri
ptum ſecundo modo impetratum nō va
let cum effectū. niſi de primo facit men
tionem. extra e. ti. ceterū. ⁊ extra de off.
iudi. de ſane. ⁊ ca. ex litteris. hoc intel
lige quando ambo ſcripta ad diuerſos
iudices diriguntur. Secus quando ad
eoſdem. vt in dicto ca. ſane. eo d. n̄m. ⁊
cap. i. extra de appella. ſignificauit. Si
vero in poſteriori reſcripto fuerit expreſ
ſa mentio de primo. tunc ipſo iure non
valet primū. extra de ſen. ⁊ re iudi. in
monaſterium. Item reſcriptū non valz
ſi in alicuius iniuriā vel p̄iudiciū fu

reſcripti

erit. ⁊ hoc intellige ſi magna ſit iniuriā.
Nam parua toleratur. xrv. q̄one. ij. dā
noſa. extra de auc. ⁊ ſu pal. ex tenore. ⁊
extra de offi. iudi. ordina. licet. Et hoc
intellige niſi princeps illud reſcriptum
tanq̄ ex certa ſcientia alicui duxerit cōce
dendum. Item reſcriptū de diuerſi ma
nibus ſcriptum non valet. extra de cri.
fal. licet. Item ſi falſitas ibi fuerit non
valet. extra eo. ti. ad audiciū am. cōtra
rium habes extra de ſi. inſtrumentoz ex
parte. Item ſi carta raſa fuerit. ⁊ poſtea
ibidem fuerit ſcriptū. Vel ſi fuerit ſcrip
tura linearis non valet cum effectū. ex.
de cri. fal. licet. extra de reli. do. cum ve
nerabilis. extra de ſi. inſtrumentoz in
dilectos. Item ſi generale ſit reſcriptū
per ſpeciale derogetur eidem. extra eo d.
ca. i. extra de offi. legi. ſtudiſi. Item
ſi reſcriptum ſit re iudicata terminatum
non valet niſi de illa fecerit mentionē.
vel niſi de illa ſentētia infra decennium fu
erit prouocatum. extra de ſen. ⁊ re iudi. ē
ter monaſterium. extra de fide inſtrumen
toz inter dilectos. Item ſi reſcriptum
clerico non tonſurato fuerit impetratū
non valet. niſi poſt datū tonſure. extra
de tranſact. ex litteris. Item ſi ex cōmu
nicatis ſup pluribus articulis reſcripſit
abſolutio. generalis indiſtincte ſc̄z im
petrauerit non valet. niſi expreſſe de q̄
libet articulo fecerit mentionem. extra
de offi. iudi. ordina. ex parte. ⁊ extra de
ſenten. cum pro de cauſa. non tamē tot
ſunt neceſſarie abſolutio. quot fuerūt
excommunicationes. ij. q̄one. iij. Notā
dum. Item ſi reſcripta ſeu inſtrumenta
ſibi inuicem contradicāt nō valet. extra
d̄ proba. poſt ceſſionem. ex. de ſi. inſtru
mentoz Si ſcriptura. Itē ſi impetrans
noſm ſuū tacuerit. ex. e. ti. ad aures Itē
ſi in ſcripto nō fiat mētio de p̄ceſſu vel
ſerie negotij. Item ſi aliquis proceſſu

sius est factus prius coram alio iudice si
valet. extra de sen. et re iudi. inter mona
stium. et extra de cōba. cleri. et mulie.
sup eo. et eo. n. dilectus. Item si rescri
ptū fuerit impetratū p̄tra p̄uilegia ali
qua vel contra p̄uilegiatas p̄sonas nō
valet: nisi de p̄uilegijs fecerit mentio
nem. extra eo. n. cum ordinem. extra de
sen. et re iudi. inter monasteriū. Item si
rescriptū fuerit impetratum ad quoscun
q; iudices nullo nominato. vel sup om
nibus causis nulla expressa non valet.
extra e. n. nonnulli. Item si quis regu
lari vel monachus rescriptum impetra
ret super administratione perpetua nō
valet. extra de confit. vii. et muti. porrec
ta. Item dignior persona q̄ est nomia
ta in litteris nō pōt citari per litteras se
dis apostolice. Item si quis vocetur su
per maiori q̄ in litteris continet. nō te
netur respondere ibidem. Item si mai
us negocium vel maior persona in litte
ris habeat. ut possit impetrans defende
re: ad minores non tenetur quis respon
dere. donec illud negociū maius vel ma
ior persona p̄citata fuerit i iudicio vel
venia latam abidem. Item rescriptū
in quo d̄cime alius confirmant non
valet. xvi. q. vii. §. p̄scriptionū. Item
si impetratum fuerit per possessionē sup
p̄rietate non valet de sequest. poss. ca.
i. de iudi. significauerit. Item rescriptū
non valet nisi illa clausula ibi continea
tur. q̄ si ita est. eo. n. sedes. xxi. q. v. di
centi. Item rescriptū non valet quod p̄
cipit aliquid fieri altera parte absente
non p̄r contumaciā. extra de ma. et obe.
inter quatuor. Item rescriptū non va
let si dyoce. de quibus actor et reus exi
stant ibidem non nominentur. e. n. signi
ficante. Item si papa mandator Johā
nes recipiatur in ecclesiā talem. et p̄ri
mo mādauit q̄ benedictus accipiat ibi rōz

non valet nisi secunde littere de primis
fecerint mentionē. et mandatum hoc in
telligi si idem papa hoc mandasset De
cus si alius papa eo. n. litteris. Item si a
bena beneficium q̄uis modicum nisi de
ipso fecerit mentionē rescriptum d̄ alio
obtinendo nō valet e. n. si opponēte. et
multe alie conditiones subintelligunt.
sine quibus littere nō valent. puta si nō
est clericus ex. de trasac. ex l̄is. Item si
vult in ecclesia residere. extra de cle. nō
residendi relatum. Item ut sit dignus
eo. n. cum abdo. Item si in ecclesia tor
sustentari possent de vi. et bone. cle. quo
niam. Item si archiep̄us vel ep̄iscop⁹
exeat suam dyoce. et existens contra dy
oce. delegat aliquā causam non valz. ff.
de iur. ordi. iudi. l. l̄a. Item si habz in
stam causam excusationis. eo. n. Si qm̄
do Item si papa loquit in rescripto vni
perione in plurali non valet quātecunq;
ille cui loquitur sit dignitas. extra de cri
mi. fal. q̄ graue Item si rescriptum fue
rit impetratū sine speciali mandato non
valet. eo. n. nonnulli. nisi impetrans sit
de illis personis a quibus mandatum nō
exigitur ibidem et he p̄sone sunt paten
tes affines et liberi. ff. de p̄ura. Sed hec
exceptio hodie locū hz in audienā litte
rarum. non in negocio iudiciū. Item si
quis trahitur ad iudiciū extra dyoce.
vltrā vnam dietam nō valet eo. n. statim
tum. li. vi. nisi littere de cōmuni cōsensu
partium fuerint impetratē. vel nisi de
hac cōstitutione expressam fecerit menti
onē e. n. nonnulli. Item p̄ illam clausulā
quidam alij non debent vltrā quatuor
cōueniri. extra de rescrip. cum in multis
lib. vi. et ille p̄sone que nominatē sunt in
rescripto debet primo cōueniri. et alij q̄
tuor in citatio poni. Item littera tacita
veritate multis modis impetrat. sed nō
valet. s. dum impetrator tacuit serie n

facti. extra de coha. cle. et mulier. super eo. Item si tacuit beneficium minus e. n. possu. Item si tacuit iuramentum eo. n. m. constitum. Item si tacuit statumz numez canonicorum. extra de prebendis pro illoz. Item si tacuit qd prebenda n vacaret. extra de concess. preben. cuz no fids. Item si tacuit excommunicationez extra de pcura. in nostra presentia. Item si tacuit appellatione ad sedem apostolicam factam. extra de confir. vii. et inuti. memorie. Item si dicit se habere monitorias cum non haberet et impetrauit executionarias non valet eo. n. ex insinuatione. Item si dicit se d. dyoce. cum sit de civitate tali vel ecotra: non valet. eo. n. m. lo. Rodolphus. et ca. significante. Et hec de re scriptis sufficiant ca brevitatis

Quia plures esse indices appetunt: qui cuz de iure esse non possunt. Idcirco contra indices exceptiones interlere hic placuit. Excommunicatus iudex esse non potest. extra de sen. et re iud. ad probandum. ex. de excep. dilecti filij. et ca. cum inter priorem. et c. exception. et extra de off. iud. delega. pntemiam. Item si iudex suspectus fuerit. poterit recusari. iij. q. vi. ca. vlt. iij. q. iij. spacium. extra de excepti. inter priore. extra de appella. postremo. et c. pposuit. Et intellige si sit suspectus ex causa rationabili puta quia est consanguineus partis aduersae. Et hoc intellige fin ius canonicum tam de indice ordinaris qd delegato. Ordinarius enim recusari potest. extra de fo. compe. licet. de appel. cum speciali. Item si habz causam consimilem potest ut suspectus recusari. extra de iudi. causam. Item si aduersario multum familiaris. extra de off. d. le. insinuante. et extra de purga. can. Cu

imminente. Item si sit socius vel canonicus eius. extra de off. dele. Item si sit dominus impetantis eo. n. causam que iij. q. v. accusatores. xi. q. iij. quatuor. Item si sit vasallus impetantis. xxiij. q. v. de forma. extra ut lite contest. accedens. Item si sit inimicus eius. extra de excep. cum inter priore. et fere in omnibus ca. supra allegatis. Item si iudex est consanguineus inimici mei. extra ut lite non contesta. accedens. Item si iudex habet causam cu altera partium. potest ut suspectus recusari. extra de iudi. tunc extra de off. dele. cu super abbacia. extra de pur. can. cum imminente. Item si actor est de familia iudi. extra ut lit. no contest. accedens. et ff. de iur. om. iudi. l. i. ubi dicitur qui iurisdictioni preest. neqz sibi ius dicere debz neqz vxori neqz liberis neqz ceteris quos secum habz. Item si actor est iudex illius indicis talis iudex potest haberi ut suspectus. tales enim indices pnt recusari. C. de iudi. l. ppetra. Nota qd si actor est d. iure civili et secus est de iure canonico. optz effit ca suspitionis allegetur coram iudice et pbat coram arbitro electo a pibus. extra de appel. cu special. e. n. secundo requis. Item de iure vero civili no optz causa suspitionis allegare neqz pbat. hz sufficit dicere hco te suspectum. e. t. secundo requis in glo. Item si iudex est oriundus de terra impetrantis p ab alia pte ut suspectus huius. ut lit. no contesta. accedens hilla exceptio sola no sufficit. hz bñ valet cu alijs ut no in dco. Item seruus iudex esse no pot. iij. q. viij. ifamis. Item qd minor. xvij. an. iudex ee neqat ee de plesu pti nulli delegat p causam nisi minori. xvij. an. nisi solus princeps ex. de off. dele. cu vicesimu. et hz e. v. in delegato. Ordinarius enim non potest esse iudex nisi vicesimu quintum annum attingerit. ibidem. et extra de elec. cu inter.

Item si in una causa fuit advocatus vel procurator postea non potest esse iudex in eadem. ij. q. vi. statutu. ff. de iur. om. iudi. l. pretor. Item laycus non potest esse iudex in re ecclesiastica. extra de iur. d. cernim. 7. c. ac si clerici. xi. q. i. placuit. Iudex delegatus ex quo sententia benevel male tulit postea de illa causa se iromittere non debet. extra de offi. iudi. dele. querenti. 7. cap. venerabilis. 7. ca. in litteris. Secus est de ordi. qui super accessio. potest expresse cognoscere. ff. de re iudi. l. paulus. Item delegatus iudex recusatus pbata causa suspicionis potest alicui non suspecto causam subdelegare. extra de app. causa speciali. 7. cap. ad hoc. 7. ca. Cum causam. in fi. Notandum qd si iurisdiclio data fuerit ad rep. eo transacto expirat iurisdiclio. nisi de consensu partu fuerit prorogata. extra de off. iud. dele. de causis. In vltima marina dilatione iudex vltra nouem menses dare non potest etiam consentientibus partibus. ij. q. iij. qui s. spaciū. c. in dubio. Item si propriū nomē mulieris fuerat expressum post mortem eius non potest noscere de causa eo. n. Cum olim. Item archiepiscopus de causa sui suffraganei iromittere se non debet nisi per appel. causa ad ipsum fuerit deuoluta. extra de off. iud. dele. cum non ignores. extra de offi. iudi. ordi. pastoralis. Sed si episcopus fuerit negligens vel iusticiam neglexerit facere. Item per mortē mandatoris adhuc re integra non citationē. extra de offi. dele. gratam 7. ca. relatu. 7. ca. licet. Item iudex delegatus post annū potest soluere que legauit. eo. n. querenti. Item si fuerint plures iudices vnus citare non potest sine alijs nec i causa procedere nisi in commissione dictum fuerit qd si non omnes interesse poteritis. Et hoc. verum est nisi iudex absens pcer

tm nuncium vel litteras ostenderit se i teresse non posse. extra eo. n. prudentiam. 7. cap. causam matrimonij. Item surdus lunaticus 7. perpetue furiosus non potest esse iudex nec mutus. ff. de iudi. l. cum pretor. ver. est autem. Item mulier non potest esse iudex. ij. q. qone septima. s. tria. cap. infamis. xxvii. q. qone quinta. c. mulierem. ff. de re. iur. l. ij. Si contrarium inuenit intelligitur de consuetudine approbata. extra de arbi. dilecti filij. vel a principe interpretat. ij. q. quita neminem. Item nemo potest esse iudex ecclesiasticus nisi habeat aliquam dignitatem. vel nisi sit in ecclesia collegiata canonicus. nec causa debet ventilari nisi in ciuitatibus vel in locis insignibus vbi inuenit copia peritorum. nec etiam de consensu partu. vt in ca. statutu. libro. vi. 7. est concilium lugdunē. Item si causa est commissa plurib. iudicibus. tunc vno decedente alij non possunt pcedere nisi in commissione princeps. extra de offi. iud. dele. c. vno delegato. Item si causa fuerit alteri commissa p mandatu faciēs mentionē de priori prior iudex non potest postea cognoscere de illa ca. extra de off. iud. dele. pastoralis. Item hereticus iudex vel testis esse non potest. extra de hereticis excoicam. 7. xxvii. q. v. s. audiuit. Item si ca in aliquo tangit iudicē potest tanq. suspect. recusari. ij. q. v. c. vl. Item si sit subdelegatus ab aliquo delegato nisi si delegato principis non valet. extra de app. cu causa. 7. extra de offi. iudi. dele. sup. questionū. Item si sit delegatus in causa criminali fm leges non valet nisi a principe deleget. ix. q. iij. saluo. ff. de off. pcon. l. solent. Secus est fm canones. extra de off. iud. dele. sup. questionū. Item subdelegatus esse non potest si causa sibi commissa non paret ad iurisdiclio de delegant. ex. de rescrip. sup. l. iis. extra

re pe. et re. qui autem. Nam quod sit coram non perenti iudice non valet. extra de iudi. at si clerici. et extra de consue. ad nostram. Item si iudex contra formam rescripti aut iurisdictionem aliquid egerit non valet. extra de rescrip. cum dilectis.

Item cui delegata est inquisitio. vel quod pvideat alicui ecclesie de prelato altero subdelegare non potest etiam de consensu prium. extra de offi. dele. c. ult. et de rescrip. cum dilecta. nota iudex delegatus si potest mandare alterutri parti coram ipso personaliter comparere nisi in causa criminali vel pro veritate dicenda vel pro iuramento calumnie prestando. vel nisi fuerit specialiter demandatus. extra de iud. in esse ambiguum et est confirmatio concilii lugdunensis. li. vi. hoc locum habet in causis priuatoz. Secus in causa collegij vel vniuersitatis. extra de cura. ca. 12 cap. quia in causis. Item cui mandatur aliquid quod negocium personaliter exequi subdelegare non potest nisi de consensu prium in quibusdam casibus extra de rescrip. prius cum dilecta. et de offi. iudi. dele. c. ultimo. Item post appell. rite factam iudex a quo est appellatum cognoscere non potest de causa. extra de appell. c. i. directe. Item monachus vel canonicus in causa seculari non potest esse iudex. extra de elec. vel mona. sed nec. et c. clericis. Item si maior iudex negocium reuocauerit minor postea de illo cognoscere non potest. extra de elec. in causis. ff. de iudi. l. iudiciu. Item iudex debet quasi mediator esse inter actorem et reum. xxx. q. ult. cap. ult. aliter posset ut suspectus recusari. Nota cautelam debet adhibere ut exceptiones si simul proficiantur. Sed singule in singulis. ut si cadas ab una: procedas ad aliam.

Contra arbitros.

Quoniam arbitri

tria ad instar iudiciorum sunt redacta. ff. de rescrip. l. v. Ideo per tractatum contra iudices aliquid contra arbitros et in quos est compromissum audiamus. Seruus non potest esse arbiter. ff. de arbi. l. potius. Item pupillus furiosus mutus vel surdus non potest esse arbiter. iij. q. vij. §. tria. ff. de arbi. l. sed in seruis. Item nec minor. xix. annis. ibi dem. l. Si si seruus. et ff. de rescrip. l. cum lege. Item in re propria nullus potest esse arbiter. ff. de arbi. l. penul. nam arbiter cognoscit ad modum iudicis. Et sententie arbitristarum andum est. siue sit equa. siue iniqua et sibi imputet qui eum elegit. ff. de arbi. l. diem. §. compositor. Et si ille inique preedit reducitur ad arbitrium boni viri. ff. de arbi. l. Si societatez. Item mulier non potest esse arbiter. ff. de reg. iuris. l. scie. et intellige nisi sit femina excellens. vel de consuetudine approbata. extra de arbi. dilecti filij. Item si iudex fuerit ordinarius alicui rei in eum compromitti non potest. ff. de arbi. l. Si in seruus. §. ij. et hoc intellige secundum leges. nam secundum canones tam in delegatis quam in ordinariis compromitti potest. extra de arbi. cum tempore. et cap. cum olim. et extra de electi. causam. Item in causa criminali vel liberali non tenet arbitrium. extra de testi. ca. de testibus de iure iurata. ca. penul. nec in pupillari actione. nec in matrimoniali. ff. eo. tim. l. non distinguemus. Item si de causis restitutionis. agi debet ibidem. l. vltima. Nisi quando incidentaliter illa causa mouetur. ff. de iudi. l. Quoniam. Item infamis non potest esse arbiter. quarta questione septima. §. tria. et ff. eodem tim. pedius. Item si quis compromittit nomine alieno non valet. ff. e. r. l. non distinguemus.

Item si compromissum sit per pupillū sine tutorum auctoritate non valet. ff. eo. ti. l. Si pupillus. **I**tem si sine pena fuerit compromissum vel sine eo quod obtinet vicem pene non valet cum esse tm. quia partes non tenentur seruare lē tendam arbit. nisi velint si pena non fuerit apposta. **C.** de arbi. l. i. vel iuramētum fm canones. extra eo. ti. cum ipse. **T**amen bene valebit licet pena non fuerit apposta si partes post sententiam taciturnitate confirmauerit et tamen actio dabitur actio et reo exceptio. extra eo. dem ti. per tias. **C.** eo. ti. l. a nulla. §. i. et ij. **I**tem si compromissio claudicat ff. eo. ti. dies. §. penul. **I**tem si pronuntiatio arbitri instrumento non sit collecta vel in arbitrium tertiū nulla persona expressa sit. compromissum non valet. extra eo. ti. unum et ff. eo. ti. Si unus. §. Si duos. **C**ontractū tamen videtur extra de appel. cum speciali. **S**olutio in causa reulatiofi. a iure concedit assumi tertiū arbitri. quia illi arbitri non dicuntur veri arbitri. sed quasi iudicis vicem sapiunt extra de offi. dele. suspicionis. **I**tem si dies apposta est i compromissio ea tñs acta quicquid dicit arbitri non valet. extra de offi. iudi. dele. de communi. **I**tem si die feriata pronuntiatum fuerit cum altera parte absente non valet. extra de for. e. vl. ff. eo. ti. l. diem. §. Si quis. **I**tem res ecclesiastica in laycum compromitti non potest. extra eo. ti. cōtingit. et extra de iudi. decernimus **I**tem potest obijci compromisso qd solutū sit **S**oluitur em pluribus modis puta de morte ac stipulatione iudicio peracto satisfactione. ff. eo. ti. non distinguemus §. compromissio. **I**tem potest obijci qd i le non suscepit arbitrium. ff. eo. ti. l. ij. §. i. **I**tem coram arbitro non habz locū reconuentio. extra eo. ti. inter dilectos

Item compromissum non extenditur ad compromittentis heredes si de eis non caueamr ibidem. ff. eo. ti. l. diem. §. primo. **I**tem si plures arbitri fuerint omnes interesse debent arbitrio. ff. eo. dem. **S**icuti. et l. recte. nisi aliud dictū sit in compromisso. ff. eo. ti. l. non disti guemus. §. cum ne plures. **I**tem potest obijci qd arbitri non tulit sententiam i scriptis: quod debet facere. **C.** eo. ti. Cum in arbitrio. §. ij. nisi aliud dictum sit in compromisso. ff. de iudi. l. ij. **I**tem arbitri non potest punire contumacem nisi expressum fuerit in compromisso. ibidem. §. vlt. nota ea sola veniunt i arbitrio de quibus tacitū est vt veniant. ff. eo. ti. l. Si tamen dies. §. primo. extra eo. ti. cum dilectis. et tantū de illo.

Contra actorem.

Nunc cōtra actorem videamus. **A**ctor excommunicatus non potest stare in iudicio. nec tenetur ei reus respondere. extra de offi. dele. prudentiam. et extra de excep. ti. dilecti. et c. inter priorem. et ca. pia. **E**t de reo excommunicato idem dicendum est qd actor non potest reconueniri extra de excep. cum inter priorem. vbi et exceptio excommunicationis tam contra iudicem qd contra actorem qd etiam contra reum semper potest opponi. tam ante lit. contest. qd post. extra de excep. ver. **N**e quis excommunicato cōmunicare cogatur. ca. exceptionem. **I**tem reus actori non debet respondere si plures habeat personales actiones contra eundem coram diuersis iudicibus. extra de rescrip. ex tenore. et eo. ti. dispensa. l. vi. quod est consilium lugdunē. **I**tem si reus contra actorem agere voluit

erit. oportet ipsum sub actoris iudice li-
tigare in modum reconventionis. **A**ctorē
enī ad alium iudicem trahere nō potest
ibidem. **I**tem monachus sine licentia ab-
batis puenire vel cōueniri nō p̄t. extra
de iudi. causam. xvi. dist. placuit. **I**dē
viciū de abbate q̄ sine litteris capituli
sui admitti nō debet. nisi bona fuerint
diuisa. extra de rescrip. edoceri. et de re-
ligi. do. cum dilectis. **S**i tñ monach⁹
fuerit in scholis cā studiū. vel alia iusta de
causa d̄ licentia sui abbatis agere potest
et respondere. extra de accusa. ex parte.
Et si p̄cussus fuerit existens intra clau-
strum ipse non aget. sed monasteriū vel
syndicus monasterij. nec potest tunc re-
mittere iniuriam sibi factā. extra de sen-
excō. prochianos. in glo. **I**tem mona-
chus abbatem in ius trahere nō potest
nisi fuerit a principe impetratum. **E**t de
in ius vo. l. i. ij. et. **I**tem fili⁹ sine
licentia patris agere non potest. extra d̄
p̄cor. c. i. **E**t fallit in causis castrensis pe-
culij. insti. de pa. po. in glo. ius qd̄ con-
sistit. **I**tem si aliquis petat debitum vel
aliud p̄sonale. et p. xxx. annos nō petie-
rat. ei potest obijci p̄scriptio. **E**t d̄ an-
na. excep. et p̄scrip. l. i. §. ad hec. **I**tem
ab aduersario si fuero spoliatus: sibi nō
teneor r̄spondere quousq̄ fuero restituit⁹.
extra de ordi. cog. sup̄ spoliū cām. extra
de resti. spo. c. i. et. ij. q. i. per totū. **I**tem
si in bonestus: vel nō secutus loc⁹ alicui
fuerit assignatus. nec tenet respondere
neq̄ tenet cōparere. extra vt li. si p̄test.
accedens. **I**tem clericus non potest cō-
sentire in iudicem non suū nisi duo cōi-
currant. scz q̄ iudex sit p̄sona ecclesiasti-
ca. vel voluntas dyocessani sui accedat.
extra de foro compe. si diligenti. **I**tem
in causa criminali non teneor in quadra-
gesima respondere. **E**t de fer. l. quadra-
gesima. **I**stud p̄pter contrariam consue-

ndinem hodie non seruat. **I**tem actor
minor. xvj. annis non potest agere i iu-
dicio sine aucte t̄toris. **E**t qui legit. p̄
so. stan. habet in iudi. l. i. et. ij. **N**ota
tamen casus in quibus minor p̄t agere
sine autoritate t̄toris. **P**rimus est in
voto. xx. q. ij. c. i. et. ij. **S**ecundus cum
agit de thoro violato. ff. de adul. l. si ma-
ritus. §. lex. **T**ercius cum morte patris
exequitur. vel cum agit de testamento
patris. xv. q. ij. de crimine. **Q**uartus
cū agit de recuperanda possessione. **E**t qui
legi. p̄so. habet stan. in iudi. l. vltima.
Quintus cum impetrauit veniam eti-
tis. **E**t de his qui re. eta. l. ij. **S**ext⁹ cū
agit de libero homine exhibendo. ff. de li.
homi. exhib. l. ij. **S**eptimus cum agit
negocia alterius. ff. de mino. xvj. an. l.
cum mandato. **O**ctauus in cā criminali.
extra de resti. spo. c. ex parte. **E**t in quib-
usdam. vij. casibus qui notant. ij. q.
vij. queritur. **I**tem pericurus vel alius
infamis potest accusare. **P**rimo in cri-
symonie. extra de symo. tanta est labes.
Secundo i crimine lese maiestatis. xv.
q. ij. c. penul. in fi. extra de confes. ca. i.
Tercio cum suam vel suorum iniuriam
prosequitur. iij. q. vij. omnib⁹. **Q**uat-
to in crimine hereticos. ij. q. vij. sacer-
dotes. **I**tem si filius agit contra parē-
tes vel contra eos sub quorū potestate
est audiri non debet. **E**t de pa. po. cōgru-
entius. **E**t intellige nisi in castrensi per-
culio vel quasi castrensi. ff. de iudi. l. aut
lia. **I**dem dicitur de filiis ciuitatis.
nisi venia impetretur. insti. de pena te-
liti. §. vlti. **I**tem libertus contra patro-
num agere non potest: nisi prius venia
impetrata. extra de symo. nō de famul.
Idem dico de libertis et liberis contra
parentem patronum ve agentib⁹. insti.
de pena te. in fine. **I**tem eiusdem litis
conforz si voluerit agere p̄ cōsorte sine

Exceptio

mandato audiri non debet. etiam p̄lita cautione. nisi post lit. p̄test. **C.** de p̄for. eiusdem lit. l. i. **I**tem si actor petat fundū non debet responderi nisi fundo qui p̄tinetur ostenso. extra de libel. obla. c. ij. et debet exprimi nomen fundi et nomē vicini fundi. ff. de confit. l. forma. **I**tem vii deas quam actionē actor intendat. vtz sit temporalis vel perpetua. Si tēpalis est et tempus sit transactum: infra quod debuisset egisse. amodo agere nō potest cum effectu. **N**ota qualiter tempus curat p̄tra aliquem. Decem dies currunt p̄tra non appellantem. extra de appel. si nbi. et extra de elec. cum dilectis. **I**tem quantum tempus curat contra electum petentem p̄secutionem. c. dist. quoniam quidam. **I**tem sex mensium curat i beneficiorum collatione. nam postea collatio deuoluitur ad superiorem. extra de preben. de multa. **I**tem tempus curat p̄tra electum ad p̄latum: qui infra sex menses debet petere p̄firmationem. extra de lit. non p̄test. quoniam. **I**tem tempus vnius anni curat p̄tra volentem agere actione iniuriar. qz iniuria post annum intentari non potest. ff. de iniur. l. i. si nō cōiūcij. p̄testat infra annum. **I**tem ip̄s curat contra rescriptum papale. intellige si impetrans eo vsus non fuerit. dū tamen copiaz iudicis haberi p̄mit. **E**t cum aduersarius rescriptū impetrauit. extra de rescrip. c. si autem. **I**tem tempus curat in quibusdā casibus qui notantur extra. vt li. non contest. quoniam frequenter. de hac materia dicam plenius infra in n. de rescrip. **I**tem qui cōstituit procuratorem ad totam causam postea nō potest illud reuocari nisi ex iusta causa sit et integra. ff. de procu. l. an litem. **I**tem actor qui fecit citari ad aliquem terminum aduersarium. veniente reo si non venit actor condemnatur in

procuratoris

expensis. extra de dolo et contr. actor. li. vi. **I**tem si mulier velit agere nomine filie vel alterius audiri non debet. nisi sitATRIX. de reg. iur. l. femine. **E**xcipiuntur quidam casus. ff. de procura. l. femine. **I**tem laicus non potest clericum accusare etiam in causa criminali. nisi suam vel suorum iniuriar. prosequatur. extra de testi. de cetero. **I**tem conspiratores et inimici capitales in nulla causa ad accusationem admittuntur. extra de symo. licet. xi. q. i. conspirationū et tñ de isto.

Contra procuratorem.

Superius contra actorem diximus. sed quia actor per procuratorem sepe experitur. **I**deo nunc p̄tra p̄curatorem. **V**ideamus primo quis sit procurator. quis yconomus. syndicus vel actor. **P**rocurator est: qui aliena negocia mandato domini gratuite administrat. ff. de procura. l. i. **Y**conomus: cui res ecclesiastica gubernanda mandatur lxxix. dist. in quibusdā. **S**yndicus dicitur defensor cleri vel collegij. ff. qd cuiusqz vniuersi. l. i. **A**ctor dicitur similiter qui ab vniuersitate cōstituitur. vt in l. palle. **I**tem iure canonico sepe vnus pro alio ponitur. i. q. ij. saluator. extra de procurato. quia in caus. **S**i aliquis procurator fuerit excoicatus non valebit. extra de proba. post cessi. et de offi. iudi. dele. prudentiam. **I**tem si sit cōstitutus ab excoimunicato potest repelli. extra de procura. c. vltimo. **I**tem nisi procurator habeat vbi contineatur expressa illa clausula: de ratiabitione. **Q**uis habeat litteras procuratorias generales potest repelli. extra de procura. c. i. de religi. do. cum dilectis. de offi. iudi. delegan. coram. **E**t hoc intellige

Exceptio

nisi vellet dare cautionem fidei. Item procurator quousque habeat mandatum speciale. extra de arbi. per tias. Item solutione debiti recipere non potest nisi ad hoc habeat mandatum. ff. de solu. l. xco. et si intellige nisi ei sit mandata omnium bonorum administratio generalis. insti. de rerum diui. §. nihil. Item non potest liberare debitorem absque mandato speciali. ff. de accep. l. iij. Item iuramentum deferre non potest nec offerre sine speciali mandato. nisi fuerit generalis procurator. ff. de iur. iur. Item oportet quod impetrans in litteris papalibus habeat mandatum speciale. extra de rescrip. nonnulli. Item si propositus abbas vel quilibet prelatus ecclesie constituit procuratorem sine consensu puentis sui vel capitali non valet. extra de arbi. per tias. et extra de rescrip. edoceri. Et intellige cum illa distinctione quod aut bona sunt distincta tunc valet. aut non: tunc non valet. ut in predicto. c. edoceri. de rescrip. Item mulier procuratrix esse non potest. iij. q. vij. §. tria. ff. de re. iur. l. femine. Excipiuntur tamen casus in quibus mulier procuratrix potest esse. Primus ratione administrationis si forte est abbatis. extra de pfr. vii. cum dilectus. Secundus quando constituta est in re suam. C. de pcur. l. que. in fine. Tercius quando mandate vel coesse sunt sibi actiones. C. de pcura. l. que. Quartus quando mulier officio tutoris fungi potest. ix. q. i. c. penult. Quintus quando feminis pro parentibus laqueantibus agere permittitur. ff. de procur. l. feminis. Sextus licitum est matrem pro filii libertate litigare. ff. de lib. bera. c. l. amplius. Item minor. xv. annis procurator esse non potest. C. de pcura. l. minor. Item si constitutus sit minor: non valet procuratio sine auctoritate tutoris. c. l. neq. Exceptis casibus notatis supra contra actorem. Item si sit alicui

procuratoris

obiectum crimen criminaliter procurator esse non potest. quousque innocentem se ostendat. vel post annum abiecti criminis extra de accu. epus. et c. cum p. manco nella. Item in causa criminali cum agitur criminaliter procurator constitui non potest. v. q. iij. in criminalibus. extra de accu. veniens. Ubi tamen in quibusdam casibus constituitur procurator ad excipiendum. Etiam miles non potest constitui procurator. C. de procura. l. milite. et l. qui stipendia. Etiam intellige nisi in rem suam. Et intellige de militibus qui de publico salarium accipiunt. Et qui iurant communicare rem pro republica. ut in. l. stipendia. Etiam si procurator a procuratore fuerit substitutus non valet. nisi post li. contest. ab eo qui habet mandatum ad totam causam. extra de appella. cum tutor. extra de rescrip. ex parte decani. in fine. et in glo. circa fi. Et hoc verum est nisi fuerit matri sue datus. c. de donat. l. illam. Etiam si procurator actoris voluerit cauere de rato de fendo si res conueniatur potest repelli. quousque habeat mandatum vel litteras. ff. de procura. l. non solum. hoc verum est nisi si procurator ex causa non lucrativa vel necessitate et non fraudis. ff. de procura. l. non solum. Etiam maritus nisi habeat litteras procura. ab uxore non debet admitti. C. e. tit. l. maritus. Etiam si duo procuratores dati sunt diuersis partibus. primus non valet. extra. e. tit. non iniuste. Etiam procura. in causa pupillari intervenire non potest nisi quantum tangit priuatum commodum. hoc verum est ex parte actoris. Secus in reo qui potest procuratorem constituere. ff. de pupil. acti. vel pupillari. Etiam si procurator ad unam speciem constitutus transgreditur mandatum. audiri non debet. extra de offi. iudi. dele. cum olim. Etiam in lris pcur. contineri debet

Exceptio

ad quid procurator sit constitutus. puta ad agendum vel ad defendendum. extra de procu. constitutis. Item monach⁹ canonic⁹ regularis. et omnes ad sacros ordines promoti. et qui de ecclesiasticis beneficiis sustentant: prohibentur esse procuratores vel aduocati nisi in casibus. extra de postu. per totum. extra ne cleri. vel mo. per totum. xvi. q. i. placuit. In casibus enim istis bene possunt. scilicet pro miserabilibus personis. pro ecclesiis suis. pro personis coniunctis dum necessitas imminet. ij. q. vij. §. tria. Similiter monachus potest esse procurator in causa monasterii abbate imperante. extra de transacti. contingat. Item prelati de posu⁹ procurator potest esse. iij. q. vij. §. tria. Item procurator satisfacere debet: nisi domin⁹ fideiussor existat iudicatum solui sub hypotheca rerum suarum. ff. eo. ti. l. si procurator. Item procurator non valet. ubi dominus moritur re integra extra de offi. deleg. gratum et relatum. Item nota supra n. contra actorem de filiofami. Item si duo procuratores simul dati: nisi dentur in solidum alter sine altero agere non potest nec defendere. Item procurator hereditatis abiudicari non potest. ff. de acqui. here. l. paulus. Item infamis non potest esse procurator. iij. q. vij. c. infamis. extra de iudic. c. in deputato. Item potest obijci procuratori quod recepit pecuniam pro procuratioe. non tamen locator qui locauit opas suas. ff. mandati. l. i. et ij. Ubi dicitur cum mandatum vero receperis gratum tamen procurator recipere non debes. ibidem in glo. sed non sue. Item ingratas prohibentur esse procuratores. ij. q. i. prohibentur. Contra yconomum dici potest. quod debet constitui auctoritate episcopi vel prelati. ix. q. iij. transuimus. extra de syn. dico. c. unico. Et debet esse clericus in

procuratorij

spiritualibus. in temporalibus autem potest esse laicus. lxxvij. dis. in singulis. Item yconomus debet esse de gremio illius ecclesie a qua constituitur. aliter non valet. xvi. q. vlti. quoniam. lxxix. di. quia. Item syndicus et yconomus repelli non possunt nisi a tota vniuersitate cum a duabus partibus fuerint constituti. ff. quod cuiusque vniuersi. l. nulli. et l. ij. Item nisi constituitur ad presentes lites non valet. ibidem. Unde reclus. Est procurator syndicus actor tutor et ycos. Priuati numeri plebis et episcopi. Item yconomus dator ecclesie tutor principalis.

Contra procuratorium.

Dist tractatus contra procuratorem modo contra procuratorium videamus. Si quis dicit se esse illum latorem presentium. de qua littera facit mentionem. non erit procurator talis. quia in re propria non idoneus reperitur. iij. q. iij. c. i. ff. test. tuto. l. duo sunt. Non enim est credendum ei qui se asseuerat eum: de quo littera facit mentionem. quod quilibet contra se testimonium ferre potest. pro se vero nunquam. xliij. q. ij. c. ij. Item non potest constitui procurator nisi dominus iurauerit de calumnia. C. de iureiur. propter calu. dan. l. ij. §. si iurauerit. Cum ergo dominus non iurauerit de calumnia non valet procuratorium. Item contra instrumentum obijci: quod isti littere non credendum. nisi intra territorium eiusdem iudicis a quo emanauit. quod extra territorium illius dicenti impune non patetur. ff. de iurisdic. om. iudi. l. xl. Item iudici non est credendum. nec ipse admitte ad testimonium ut testis. nisi tamen prius a persona que nec ei in seculo credendum. quod si principale

non valet nec accessorium. §. si. instru. inter dilectos. Item in libris eandem vim obtinent instrumenta et depositiones testium. C. de si. instru. l. in exercitiis. sed si testimonio illi non credetur. ergo nec eius instrumento. Item obicit sibi cautio que loquitur indistincte. quia non dicit cui promissit. ut ei a quo lre emanauerint. vel parti aduersae. vel ei ad quem venit si cautio indistincte loquens nullus est momenti. ergo nec illa valet. ff. de pban. l. vbi. Item si dicit quod promissit procuratori: promissio est nullius valoris. neque sortitur effectum. quia non sequitur datio. et sic est nuda. sed ex nudo pacto non fit actio. ergo nulla est promissio. ff. de pac. l. iuris gentium §. sed cum. Item si dedit ei potestatem iurandi de calumnia non valet. quia principalis est persone. §. iudi. pastoralis. Item si dat ei potestatem procuratorem substituendi stat quod ante l. testa. non potest. quia non est dominus lit. ergo si potest constituit promissat post l. testa. sed tunc posset facere sine mandato. ergo superflue ponitur hec clausula procuratori. Item dominus non potest substituere nisi in certum procuratorem. ff. de procur. l. ij. Synemo potest plus iuris in alium transferre quam ipse habet. extra de iure patro. iura. ergo nec procurator potest procuratorem in incertum substituere. Item dat ei potestatem faciendi omnia que ipse faceret si plenus esset. Sed dominus potest constituit procuratorem ante l. testa. ergo et procurator quod falsum est. ergo inepte ponitur hec clausula. Item procurator promittens dominum suum ratum habere. §. promittit falsum et alienum. quod non potest. quia iura hec vetant. ff. de ver. ob. l. stipulationum. Item si ponitur hec clausula: se ratum habere quicquid pro domino dixerit procurator: non valet ad faciendum

quia substituitur ad dictum. et ita iudicium claudicat quod non debet. extra de exceptionum inter priorem. Et tunc si procuratorio.

Contra aduocatos.

Quia aliquando ad causas vocantur: qui aduocati iure esse prohibentur. Ideo contra aduocatos nunc videas. Et primo quid sit aduocare sine postulare. Est enim desiderium fratris vel amici in re apud eum qui iurisdictioni preest exponere. vel alterius desiderio contra dicere. iij. q. v. §. tria. Burdus cecus mutus siue ppetuo furiosus: minor. xxv. annis non possunt esse aduocati. ibidem. et ff. de postu. l. i. Item hereticus iudeus vel alius infidelis contra christianum non potest aduocare. extra ne cle. vel mo. quasi per totum. extra de postu. ex parte. xi. q. i. placuit. Et intellige nisi in casibus de quibus supra in. c. contra procuratores. In sacris vel in minoribus ordinibus constitutus. dummodo beneficio ecclesiastico susceperit. de aduocatione coram iudice seculari potest repelli. Presbyter etiam coram iudice ecclesiastico nisi pro seipso. vel etiam pro miserabilibus personis. extra de postu. c. i. et ij. et iij. q. vij. §. tria. vbi plene dicitur que persone possunt procurare. et que non. Item nullus clericus debet aduocare coram iudice seculari. extra ne cle. vel mo. per totum. l. dist. c. aliquam. Et intellige maxime in causis criminalibus et in causis sanguinis. Item procacibus. l. garulis et improbis. prohibetur esse aduocare. C. de aduo. l. quisquis. et C. de assesso. l. vlti. Item infamis non potest aduocare. iij. q. vij. infamis. §. tria. Exceptis his quibus enumeratur. Item excommunicatus aduocare non potest. extra de here. excommunicamus.

Item nec publice pugnantes. iij. q. viij. infamis. §. item. Item mulier aduocare non potest. iij. q. viij. §. tria. et illud vide. Item aduocatus stare debet tempore aduocationis. C. de postu. l. quisquis. in fi. et non distare. quod semel fuerit posuit. de appel. l. vl. Item si quis aduocatus admonitus a iudice. ut alicui persone presteret patrocinium et non obtemperat potest repelli. nisi se rationabili causa excusauerit. iij. q. viij. infamis. §. tria. Item nullus debet esse aduocatus nisi peritiam habeat litteralem. C. de aduo. diuudi. l. ne nunti. et l. iubemus. Item tabellio vel seruus non debet aduocationis officium exercere. C. de iudi. l. vniuersus. C. de tabellari. l. generaliter. Et hec de aduocationis sufficiunt.

Contra libellum.

Quoniam ad actoris petitionem cognoscendam iudicio libellus offeratur quandoque obscure quicquid inepte. Ideo videndum est quid sit libellus. et ad quid offeratur libellus. Est enim petitio actoris scripta continens nomen iudicis actoris et rei. et rem que petitur et causam petendi. extra de libel. obla. ca. i. ij. et iij. Libellus offertur ad id ut reus valeat deliberare utrum velit contendere vel liti cedere. ff. de eden. l. i. Ideo reo. xx. dierum inducie ad deliberandum post libelli oblationem conceduntur iij. q. iij. §. spacium. Libello potest quis sibi obijcere quod non tenetur respondere. nisi nomen iudicis et actoris et rei et res que petitur contineatur. ff. de rei ven. si in rem. et ibi debet contineri dies mensis et annus dati libelli. iij. q. iij. §. spacium. Et hoc intellige in causis criminalibus Item si libellus obscurus fuerit non de

bet ei respondere. extra de testibus. non clamor. extra de dilati. cum littere. Item si non contineat causam vel actionem petentis non valet. extra. e. titm. c. ij. et iij. Item libellus generalis reprobatur. ff. de iur. fil. l. ita. quia generalitas petit obsecritatem. ff. de ver. sig. l. vltia. §. pertinere. Item in actione reali reprobatur nisi proprium nomen fundi exprimat. vel nisi actio ad oculum ostendatur. Et si nomen proprium non habet duo proximi nominentur. extra. e. titm. c. ij. Item si petitur aurum et argentum debet exprimi materia et pondus. Si seruus debet exprimi nomen eius. Si pannus color debet exprimi. Si animal debet exprimi asinus vel bos. et utrum sit albus vel niger Si aliqua res mensurabilis petitur. ut vinum debet exprimi quot mensure petantur. Item si petitur cibus vel aliud vas debet exprimi forma utrum sit rotundum vel quadratum vel cum sculptura. ff. de rei vendi. l. si in rem. Item si libellus ineptus fuerit potest reprobari. et actor non debet admitti. extra de iudic. examinatum. Item libellus reprobatur nisi per eum reus certificari possit quo iure actor agere velit. ff. de eden. l. i. Nota nisi libellus offeratur a iudice. non valet iij. q. iij. §. spacium. Excipiuntur quidam casus in quibus libellus non offertur. Primus est vilius personarum. Secundus est cum episcopus in suos subditos agnoscit. Tercius in casu ambiguitatis. C. de ambigui. l. i. Quartus in suspecto more. Quintus in criminibus notorijs. extra de accu. c. cuius denia. Sextus in leuibus criminibus. ff. de accu. l. lenia. Septimus in carta falsa coram iudice producta. et teste falso. C. de pba. l. vl. Queritur utrum libellus sensu partium potest remitti. Dico quod non. quod est de substantia iudicij. Idem de litis contestatione. ideo remitti non potest. extra

de ferijs .c.vlt. iij. q. v. accusatoribus.
 xxiij. dist. quorundam. Item si penis ali
 quid a me actio ex stipulatu. nō teneor
 libello respondere. nisi i eo ponit causa
 stipulationis. nam stipulatio nō valet.
 nisi cā sub sit. ff. de p d i c i. sine cā. l. q. sine
 cā. Nota stipulatio est solēnis pmissio
 qñ precessit interrogatio ⁊ subsequuta ē
 rñsio. Item in cā criminali non valet si
 actor se non obligat ad talionem. iij. q.
 vi. c. v l. ⁊. v. q. vii. c. ij. Itē si non pñ
 net nomen iudi. ij. q. viij. §. v l. Item si
 agit in modum accusationis post electi
 onem pfirmatam non valet. nisi se obli
 gat ad penam. extra de accus. super his.
 Item si est denūciatio ⁊ non ponitur in
 libello: q te caritatie amonuerim: nō
 valet. extra de symo. licet hely. extra d
 iudi. nouit. Item si agit per modū in
 quisiōis. vt qz prelatu ex officio suo
 pcedit in causa non dat libellus. sed ca
 pitula super quibz clamor pcessit dicen
 da sunt tibi. vt habeas copiam defendē
 di te. ⁊ debes esse presens cum sit in qui
 sio. nā d absenti inquisiōis sentētia
 ferri nō potest. nisi psumaciter se absen
 tauent. extra de accusationibz. qualiter
 ⁊ qñ. extra de symoni. licet hely. Item
 si agit de crimine ciuilitur debet poni in
 libello iniuria: quā fecisti in aliquo loco
 vel in membro. aliter non valet. de pe.
 dist. i. aut facta. Et nota diligenter qñ
 libellum recipis debes prestari q illum
 recipis. saluis exceptionibz nbi de iure
 competentibus. tam ptra rem tēpus qz
 contra iudicem. tam contra actorem qz
 contra libellum. extra. eo. ntm. c. vltio.
 si non fuerit protestatum tunc nocebit.
 xxx. q. ij. lotharius. Unde versus. Con
 uenit nomen ⁊ nomen conuenientis.
 Iudicis ⁊ mensis rem quāuis scribere
 debes.

Contra testes.

Ouia licet ad
 claritatem veritatis necessa
 riū sint testes. plures tñ ad testanduz p
 ducunt: qui de iure repellī possunt. Id
 circo contra testes aliquid videamus.
 Testis domesticus a testimonio repellit
 extra de testi. in litteris. ⁊ extra d accu.
 cum iohannes. Domestici autē dicūt
 omnes qui sunt de familia alicuius. eo.
 n. in litteris. Item parentes omnesqz
 pñqui familiares liberi ⁊ serui nurus.
 C. de ver. sig. l. vlti. Item omnes fami
 liares quibz ad pducenduz potest impe
 rare ratione patrie potestatis obediē.
 vel iurisdictione. ff. de testibz. l. in lege
 iij. q. v. accusatores. Itē affinis repu
 tatur domesticus. iij. q. ix. §. absens. Itē
 mercenarius. ff. de penis. l. respublica.
 §. si ripa. Item si cōsanguinei. iij. q. ix.
 Itē vir ⁊ vxor alter p altero habet p
 domestico. iij. q. iij. §. vñ. Itē pūigna
 ⁊ nur. insti. de nup. §. affinitatis. Itē
 pater filio ⁊ filius patri. insti. de testi.
 §. d testibus. Item coloni vel ascripti
 cū ⁊ dicuntur domestici. C. de questi.
 l. quidem. Item si testis est infamis rel
 pelli potest. vt qui lenociniū fecerit ipse
 ⁊ questus causa est infamis cum alijs
 multis. ff. que no. infra. li. Et inter illas
 ponitur ioculator ⁊ omnis leuis psona:
 que frequentat tabernam. extra d accu.
 si consistat. Item de facientibus vilia
 officia. vt i glo. l. i. §. caupones. ff. nau.
 caupo. sta. lulor. extra d excels. prelato.
 inter dilectos. extra de vi. ⁊ bone. cle.
 Item vilis officij vt qui mundat latr
 nas ⁊ balneatores. iij. qōe. iij. §. in pñ
 mis. extra. eo. ntm. ca. i. Et meretrix. ff.
 de testibz. l. iij. ⁊ ij. Infames tamen in
 enormi crimine possunt testari. d symo.
 licet hely. ⁊. c. tanta. Etiam raptor lat
 ro ⁊ quilibet infamis. eo. ntm. ex parte

et plures. e. n. sub nobis. et plures mo-
 infamie. **Re. vi. q. i. infames.** Item si
 testis est inimicus repellit. extra de accu.
 Sed que inimicie repellat relinquit
 arbitrio iudicantis. ff. de questi. l. pria.
Nota tamen conspiratores et capitales
 inimici in nullo casu ad accusationem te-
 stium admittunt. de symoni. per tuas.
 Item nisi testis iuratus deponat ei? te-
 stimonium non valet. extra de testi. nup.
 Item testes non plene probant nisi de
 certo tempore fecerint mentionem. extra
 de fide instrum. cum iohannes. extra de
 proba. in presentia. Item testimonium
 excommunicati non valet. extra. eo. n. m.
 veniens. Item pater non potest testifi-
 care contra filium nec p. filio. nec econtra
 filius pro patre aut p. patrem. iij. q.
 iij. §. i. In tribus tamen casibus pater
 potest esse testis pro filio. Primo in te-
 stamento filij testantis de calitensi pecu-
 lio. ff. de testa. l. qui testium. §. i. Secundo
 ad probandam genus vel originem. ex-
 tra. qui si. sint le. transmissio. Tercio in
 causis matrimonialibus. extra de sen. et
 re iudi. tenor. Frater tamen pro fratre et
 p. fratrem potest testari. nisi habeant
 omnia bona in comuni. quia tunc intel-
 ligeret suam causam agere. ff. de testi. l.
 i. Sed in re p. pria nullus ydone? testis
 iij. q. iij. §. item. Sed vtr? socius cum
 socio potest ferre testimonium. distingue
 an sentit lucrum an damnum. si testis sen-
 tit damnum potest. ff. quando appel. sit. l.
 e. Item generaliter in omni causa minor
 xiiij. annis. non potest esse testis. iij. q.
 iij. §. nota. **Q. fac?** pubes potest ferre
 testimonium de his que vidit impubes.
 xxxvii. di. c. relatum. Servus aut? fac?
 liber potest ferre testimonium de his que
 vidit in servitute. ff. de verbo. signifi. l.
 nationem. Item p. bident omnes crimini-
 nosi. extra de testi. sup. eo. hoc bz locum

preterq? in criminibus exceptis. extra
 de symonia. licet hely. vt supra patet.
 Item fm canones mulier i causa crimi-
 nali ad testimonium non admittitur. sz
 fm leges non prohibetur. xxx. qone. v.
 mulierem. extra de verboz signi. forus.
 Item in testamentis mulier non potest
 esse testis. instum. de testamen. §. testes.
 Sed in alijs causis non prohibetur. ex-
 tra de testibus. quoniam aliqua. Item
 testimonium vnius non valet. extra. e.
 n. m. licet. et. iij. qone. iij. Item in cri-
 minali **Nota** tamen casus in quibus
 vnic? testis creditur. Primus est: cum
 dubitatur an ecclesia sit p. secrata. de co-
 secreta. dist. iij. parvulus. Et generaliter
 vbi nulli nocet ibi creditur vnic? testis.
 Item monachus testis esse non potest
 extra ne cleri. vel msa. per totum. quia
 monachus funestam vocem habet. C.
 de his qui accu. non possunt. l. si quis.
 Vbi dicitur funestam voce? iudicari po-
 tius oportet q? audiri. Et intellige nisi
 pro sua ecclesia. extra. eo. n. m. insuper. et
 extra de iureiura. nisi. Item socius cri-
 minis non admittitur ad testimonium.
 extra. eodem n. m. veniens. nisi in crimi-
 nibus exceptis. Item seru? non admit-
 titur. extra de verboz signi. forus. iij.
 questione. v. nullus servus. Item liber
 tate contra patronum non potest testari.
 et si fecerit redigitur ad servitutem. extra
 de servis non ordinan. de famulis tamen
 palios et econtra alios potest testari. C.
 de posin. l. nec certo. et si contra patro-
 num accusator vel testis fuerit ante lit-
 exordium capite puniend? est. xij. q. ij.
 qui manumittit. nisi i criminibus exce-
 ptis. et in crimine fraudati census. xij.
 q. ij. Item testimonium conducti et locati
 testis non valet. vbi scilicet aliquid acce-
 pit pro testimonio ferendo vel non fere-
 do vel vbi aliquid sibi p. missum fuerit.

Ab hoc testimonio obtulerit. extra de testi. c. i. et c. sicut. et extra de pba. licet. iij. q. iij. §. Item in criminali. Item si testis obscure vel confuse loquitur non valet nisi iterum deponat. extra eo. tit. lo. Cum clamore. Item testis non valet nisi ad eius receptionem vel depositionem pars aduersa fuerit euocata. extra eod. tit. c. ij. Item infideles contra fideles non possunt ferre testimonium. eo. tit. licet vniuersus. cap. indei. Item testis non valet nisi de visu et auditu deponat. eo. tit. preterea. et cap. cum causam.

Item testes de alijs causis et negocijs testimonium dicere non debent nisi de his que sub eorum presentia facta esse noscuntur. iij. qone. ix. testes. Etiam testis non valet nisi reddat causam dicti. eod. tit. cum causa. extra de sen. et re iudica. Sicut. intellige si de sua sententia interrogetur. Etiam gener pro socero et contra testes esse non possunt. iij. qone. iij. §. Item Etiam nota contra testes potest obijci quod non valeat eorum testi. nisi habeant. l. aureos. in bonis. nam aliter propter paupertatem suspecta est. ij. qone. p. in primis. circa medium. et. iij. qone. iij. §. item in criminali Et intellige de non voluntaria paupertate. Etiam testis non valet ubi receptus fuerit in quarta productione nisi actor iuret quod nec ipse nec advocatus eius testari docuerunt. nec testimonio aliorum perscrutati nec propter dolum aut aliquam maliciam quartam productionem petiuit. extra eo. tit. ca. vi. et capitulum. in causis. Item potius est credendum honestioribus vel dignioribus quam alijs. extra eo. tit. in nostra iij. q. tertia. §. Item. Etiam potius credendum est mulculo quam femine. extra de ver. sig. forus. iij. qone. iij. §. Item. Etiam magis creditur diviti quam pauperi. ibidem. Etiam nota multum de testimonio non est

attendenda vel acceptanda in depositionibus testimonium. sed qualitas. extra eod. tit. in nostra. et cap. licet. iij. qone. iij. §. Item. Et vide. iij. qone. iij. cap. i. vlt. ad finem. Nota quando exceptionem coram iudice proposuisti debes protestari et dicere has alternatim propono. et eos sic admitti peto. protestor etiam quod non obligor precise ad comprobandum omnes et singulas exceptiones quas proposui sed solum ad eas que in iure sufficiunt ad victoriam. Item nota quavis regulariter sit verum quod in omni causa duo testes probate vite et conversationis honeste sufficiunt. extra e. tit. licet vniuersis. et ca. o. negocio. Excipiuntur tamen casus in quibus plures testes exiguntur. Primus ubi cumque accusatur enormiter. iij. q. iij. §. ful. ubi dicitur presul non damnetur nisi cum lxxij. testibus. Presbiter autem cardinalis nisi cum lxx. testibus. Diaconus nisi cum xliij. Subdiaconus acolitus exorcista lector hostiarius nisi cum septem testibus condemnatur. Item in testamento septem testes sunt necessarii secundum leges. Et de testa. l. hoc consultiissima. Sed secundum canones sufficiunt duo vel tres in testamento coram presbitero suo ad hoc ordinato. extra eodem tit. c. cum cause. et ca. relatum. et in testamento nisi fuerint specialiter rogati non valet. ff. de testi. l. be testes. At in codicillis quinque sunt testes necessarii secundum leges. Et de codicill. l. vi. item numerus testimonium requiritur in donatione facta causa mortis. Et de dona. causa mortis. l. scim. Item numerus requiritur ad probandum solutionem debiti in scriptis petiti. Et de testa. l. testimonium Item numerus requiritur quando aliquis dat liberum suo libertatem per litteras suas. ex. de fi. instru. cum io. in glo. v. si quis Item in depositione et alio rei requiruntur tres testes. ex. de fi. instru. c. si quis. et intellige quando depositum excedit an

ri libram. **E**t si ag. emph. pe. l. vltima. Nota versus in quibus continentur exceptiones contra testes. **C**onditio sexus etas discretio fama. **E**t fortuna fides in testibus illa requiritur. **E**t consanguinei pariterque domestica turba. **E**t clerici laicum a se fugat et viceversa. **R**es persona gradus locus bis sunt consona tempus.

Contra interrogatoria.

Omnia aliqua de testes minus vera deponunt. **E**t exemplo danielis prophete iudices in interrogationibus falsitatem deprehendunt. **I**deo postquam dictum est contra testes. subiungamus nunc qualiter aduocatus rei formare debet interrogatoria contra testes. **S**cribitur ergo sic. Domine iudex queratis a testibus partis aduersae. et ab unoquoque singulariter super quolibet articulo dicti sui de causa de loco de finibus loci de tempore de auditu de visu de scientia de fama de omnibus circumstantiis que possunt et debent animadverti ad sententiandum inclinare et que iura dicunt et que decernuntur esse querenda a testibus. **E**t descendatis sic ad speciem. **S**i testis dicit quod elizabet contra matrimonium cum iohanne. queratis super illo articulo. quomodo sciat de visu aut auditu. **E**t si dixerit visu. queratis quo loco viderit. vtrum in domo vel extra domum. si dixerit in domo petri. queratis in qua parte domus. **I**tem queratis si domus illa sit lignea vel lapidea. **I**tem queratis qui fuerit praesens et vtrum etiam alij per eum nominentur. **I**tem queratis vtrum dicti contrahentes stabant vel sedebant. **I**tem quibus vestibus erant tunc induti. **I**tem queratis per quod verba contraxerunt. et vtrum vir vel mulier con-

tractum prius postulauerat. **I**tem queratis an animo contrahendi vel ludo dixerit illud. **I**tem queratis si aliquis metus interuenierit vel aliqua coactio contrahendi vel sponte contraxerint. **I**tem queratis quoniam tempus sit elapsum quo hoc factum fuerit et quo anno et qua parte anni. quo mense qua die qua septimana qua hora diei. an aura fuit serena vel nebulosa. **I**tem queratur quis tunc erat episcopus iudex vel rector loci illius. **E**tiam queratis an fuit rogatus venire ad videndum quod fiebat. vel si sponte venisset. **E**tiam vtrum ipse sciebat. vel scit aliquod impedimentum. **E**tiam queratis si promissum fuit ei aliquid vel datum sit ut sic deponat. et si sperat damnum vel lucrum de causa illa. **I**tem queratis vtrum sit inimicus illius contra quem inducitur. vel specialis amicus inducentis. **S**i autem dixerit quod extra domum fuerit contractum matrimonium queratis an in vinea vel in via. **S**i iuxta queratis in qua et queratis de circumstantiis illius vie. **S**i dixerit in campo queratis cuius erat ille campus. et sic de alijs. **S**i dixerit quod audiuit queratis a quibus et faciat specificare nomina eorum. **S**i tunc testes varij fuerint et variavissent in testimonio non valet. iij. qone. ix. puta. iij. q. iij. §. **I**tem in criminali. **I**tem iudex habet interrogare an amore. timore. odio. commoto. vel promisso. aut quomodo et qualiter. extra de testi. quoniam. iij. qone. iij. §. item. **I**tem si testis in eadem causa sit iudex vel aduocatus non valet. extra de testi. dilecti. et cap. Romana. libro sexto. **I**tem qui fuerit procurator vel executor pro iohanne contra B. postea in eadem causa pro iohanne contra B. non potest esse testis. ibidem. romana. l. vi. **S**ed credo quod pro B. potest testificari. quia B.

non inuenio prohibitum. Item si cau-
sam habeat contra quem producit q
videtur suspectus. potest repelli extra de
pur. cano. cum inuentate. extra de iud.
causam que. Item si quis in causa cri-
minali semel tulerit testimonium contra al-
quem. et postea iterum venit in aliqua al-
lia causa contra eundem: testificari non
potest. quia presumitur esse inimicus.
extra de accu. meminimus. Item si te-
stis voluerit corrigere dictum suum non
potest nisi in continentem antequam a presen-
tia iudicis recedat. extra de testi. preter-
rea cum. Item testis titubans pro ig-
norante est habendus. ideo repellitur.
extra de penis super his. Item nisi tes-
tes de tempore et loco et personis conue-
niant: non valent. extra de testi. Cum
causam. iij. questione nona. nibilo.
Item testes contrarii non valent. extra
de testi. in nostra. Item si crimen obijci-
tur testi. quod tangit causam de qua ag-
itur repellitur et puniatur. extra de excep-
tio. ca. Nisi. i. Etiam si testes non fuerit
recepti sigillatim non valet. extra de ele-
cti. quia propter. de accu. inquisitionis.
Nota accusatus pendente accusatioe non
potest ferre testimonium. ij. questione. se-
ptima. testes. extra de exceptione denique
Etiam nota laycus in causa criminali
dum agitur criminaliter non potest esse
testis contra clericum. extra de testi. de
cetero nisi in criminibus exceptis. extra
de symo. causata. Item si testis tunc loq-
tur de auditu alio. et si dixerit. ego au-
diui ab illo qui dixit se audiuisset ab alio
non valet. extra de testi. cum item. nisi
si in causis inquisitionis. sed contra vi-
detur de testi. preterea solutio illud est spe-
ciale. quia loquitur de presumptione vol-
olenta ex infamia. Nota ergo casus in quibus
testimonium valeat de auditu ali-
cuius. Primus in matrimonio et consa-

guinitate. xxxv. q. vi. de parentela sedes
in solutione debui. iij. q. ix. §. testes. Se-
cundus in consecratione ecclesie de con-
se. dist. i. de ecclesiasticarum consecrationi-
bus. Item si testis receptus fuerit ante li-
te contest. non valet nisi in exceptis ca-
sibus. Nota casus in quibus testes lite
non contest. recipiuntur. Primus quan-
do timetur de morte testium. Secundus
quando timetur de absentia diuturna. quia
forte volunt peregrinare. Tertius si pos-
sit noscatur de electione alicuius confirman-
da. Quartus si agitur de matrimonio
qui pueniendus est maliciose se absentat
quia tunc contumacia est. Quintus si age-
retur in modum inquisitionis de crimine
alicuius hos casus quinque habes. ut li-
te non contest. qm frequenter. Sextus
cum recipiunt testes ad memoriam prete-
ritorum conservandam. extra de testi. sig-
nificavit. Septimus est coram iudice ap-
pellationis. quia ibi possunt testes indu-
ci lite. non contest. extra de pcura. in nra
Octavus propter actorem seu contuma-
ciam absentis. reus testes adducere potest.
lite non contest. extra de do. et com. cau-
sam. xij. qone. iij. placuit. §. potest. Non
cum actor non potest agere propter iuramen-
tum interpositum precedens. extra de iur.
iuran. ad nram. Decimus ubique iudic.
officium expedit. ex. de spon. preterea. Un-
decimus cum spiritualis causa tractatur pro mor-
tem alicuius scilicet cum quis in morte
reliquit bona sua ecclesie pro moriendi li. non potest.
principi testes et testatur. tunc et recipiunt
excoicati. xij. q. ij. sane Duodecimus ubi
cuius offedit publicum pro modo. ij. q. iij. qz
xij. si agitur de statu et libertate ecclesie. ex
de tes. cum oli. Si dixerit de fama quod
sit facta. et a quibus illa fama ortu habuit et
vix illi erant malivolus vel hostis. Similiter
queratur utrum ille a quibus audiuit
ea erant bone vel male fame. et utrum

erant graues persone vel leues. Etiam queratis quotiens audinit hoc. vtrū se mel vel pluries. Sed qz plura sunt talia negocia q̄ sunt vocabula. ff. de rescrip. l. natura. ideo multa talia deficiunt.

Contra instrumentum.

Quoniam eādeꝝ vim deponitōdes testiuꝝ et instru-
menta continent. Idcirco postq̄ contra
testes egimus. nunc contra instrumenta
videamus. Instrumentū est scriptura
facta ad assertionem siue probationem
alicuius rei. Dicitur autē instrumentū
quasi instruens mentem. Instrumento-
rum due sunt species. Aliud est cū in-
strumentū priuatum: qd̄ est sigillatū si
gillo priuata persone. tale in iudicio nō
valet. nisi habeat inscriptionē trium tes-
tium adhuc viuentium. extra de fide in-
stru. c. ij. Instrumentū publicū est quod
habet publicam auctoritatē cuius plu-
res sunt species. Primum dicitur publi-
cum quod per manū publicam. i. tabelli-
onem in formā publicam est redactum.
extra de fi. in stru. scripta. Secundo dicitur
publicum quod sigillo autentico ē sigil-
latum ibidem. Tercio quod est illustra-
tum personarum auctoritate authenticatū
extra de confir. vii. vel inuti. cum dilec-
to. Quarto qd̄ in iudicio scribitur. extra
de fi. in stru. scripta. et tantū de illo. Pri-
mo ergo vide corpus scripturę et consi-
dera vtrum ibi sit rasura vel innovatio pri-
oris figure et maxie in loco suspecto. q̄
niam sic repelli potest. ex. de fal. cap. licet
Itē si caret sigillo autentice persone aut
subscriptione: non carz vitio. extra de fi.
instru. ca. ij. Enā nisi sint duo testes scri-
pti preter tabellionem nō valet ibidem
Item si sit persona tabellionis suspecta si
valz. ex. de fi. in stru. cū Jo. Enā vidē vi

liger quā contraxit. quis stipulatus
fuerit et cui. Enā si agit vel conuenit
qualiter in his procedere debeas. vide
eo. ti. §. Si quis alteri stipulari potest.
Si ostenderit exemplū vel rescriptū nō
est fides adhibenda. extra de fi. instru.
ca. i. vbi dicit. Si scripturā autenticā
non videmus ad exemplaria nihil face-
re possumus. Enā opponitur instrumen-
to q̄ non valet nisi ponatur in eo causa
debendi. i. ex mutuo deposito vel alia de
causa. extra de fi. in stru. si cautio. et hec
sufficiunt de instrumento.

Contra priuilegium.

In iudicio
producit scriptura que dicitur
priuilegiū. vide de verbo ad verbum d̄ eo
sicut est dictū de instrumento. Item vi-
de bullā an sit papalis qd̄ cognoscitur
punctis in barba petri et pauli. in filo. i. si
lo. i. et in alijs in forma fili. quantitate
carte. extra de crimi. fal. licet. Enā si pa-
pa vni loquitur vobis vel pluribz vbi nō
valz. ex. de cri. fal. §. que gēa. vñ vñ
forma filius filium rala membrana si-
gillum. Nec sex falsata dant scripta va-
lere pusillū. Item an priuilegiū sit vo-
natiuū vel confirmatiuū non valet. nisi
ostendatur principalis concessio. q̄ vbi
principale non tenet nec accessoriū. ex.
d̄ fi. in stru. inter dilectos. et ibi vide for-
mā reprehēdendi priuile. Si vero prin-
cipalis concessio apparet cū bulla vel cū
sigillo non vitupato cōsidera diligēt
vix concedēs poterat concedere vel nō
et impugna ne transeat in rē iudicatam.
extra de sen. et re iudi. inter dilectos. Itē
si priuilegium concessum est fm̄ in a cō-
mune dic q̄ non est priuilegiū cū nihil
priuatum offert. extra de ver. signi. Ab-
bate. ij. dist. priuilegia. xxv. q̄one. pri-
ma. Item octaua die. xij. q. i. qz. Enā

si preter ius commune datur. extra de p
fide. cum dilectis. Item si datum e con
tra ius comune vide an illi contra que
datum est. aliqua lesio inferatur: que si
enormis est non tenet. extra de ver. sig.
quid per nouale. nisi de lege vel canone
contra que datum est fecerit expressam
mentionem. Et intellige si est priuilegiu
impatoris quatuor ad leges. vel pape q
tuor ad canones. Item si suppressioe ve
ri aut suggestionis falsi fuerit impetratu
non tenet quia mendax precator carere
debet penitus impetratis. extra de rescri
ptis. sedes. Item si contra ius vel utili
tatem publicam vel contra prescriptionem
ibidem. Item si est contra ius naturale non
valet. si concedas habere ius tollendi illud
Casus. ff. ne quid in lo. pu. fi. l. i. §. Si
quis. Si vero dicitur in genere non ob
stante aliqua lege vel canone non valet.
quod nulla lex est scripta vel etiam canon
ius naturale tollit. ff. de re. iur. l. priuile.
Nota magna est differentia inter priuile
giu datum persone. et datum loco. si est p
sone non transcedit vitam persone. extra
de re. iur. priuilegia. li. vi. Si datum e
loco perpetuu e. vt dist. iij. quis fili.
Si vero dubiu recurrendum est ad per
sonam cōdecet. extra de indi. cum vel
nisset. Si tamē doctor vel conditor ba
beri nō pōt statim priuilegio. nisi aduer
sarius contrariu p testes ostendat. arg.
extra de fi. insinu. cum Jo. Et vide si a
gatur reali vel personali actione. ex. vt
lit. non contest. quoniam frequenter. Item
si datum sit ad tempus. vtz tempus sit
finitum. xv. q. iij. §. Quedā lex. et cap.
quod scripsi. Item vide si aliqua condi
tio sit annexa que non sit impleta. quia
tunc non valet. extra de condi. appo. ve
rum. vide si satis dedit quod promisit.
quia alias non valet. de condi. appo. su
per eo. Et nota differentiam inter dona

tionem sub conditione. et donationem
sub modo. Donatio sub conditione nō
tenet nisi adueniente conditione siue ea
completa vt. ff. de condi. et demon. l. q
heredi. iij. §. ult. Donatio sub modo e
do tibi mansum vt me pascas qd diu vi
xero hec donatio statim tenet et non reuo
catur qd diu modus seruetur. extra de cō
di. appo. verum in glo. vñ nota diffe
rentia. sepe tamē vñ ponitur pro alio
ibidem. Nota octo casus in quibus do
natio facta eccie non valet. sed reuocari
potest. Primo si sub modo facta est et
vino deficit vt iam dictu est. Secundo
propter tūpe factu appositum. extra de sy
mo. c. de regularib. et c. veniens. Terc
cio propter dan enormitatem. xij. q. ij. Si
quis irascitur. Quarto propter sequentem
percuratorem. xvij. q. one. iij. Quicunq.
Quinto propter recipientiu fraude. xvij
q. ult. constituit. Sexto propter donantis
impotentiam. extra de testa. filius noster
Septimo propter cause defectum. ex.
de renuncia. cap. transmissa. Octauo p
pter doni immensitatem. xij. q. ij. Si qd
de seruis. Item nota quinque vel sex cas
us in quibus donatio facta alteri potest
de rigore iuris reuocari. Primus si do
narius in donatore manus impias in
iecerit. Secundus si atroces iniurias ei
infert. Tercius si graue reru suar danu
ei intulerit. Quartus si graue vite piculu
ei inferre presumpsit. hos quatuor casus
hēs. ex. d. dona. c. vl. Quintus propter ingra
titudinem. Sextus si pditionem sibi appositam
si suauit ibidem. et c. d. reuo. dona. l. vl.
Ite donatio facta a mte si transeat ad se
cundas nuptias et ex tribus casibus potest reuoca
ri. Primus si filius vite sue inuidatus
est. Secundus si atroces manus in ea inie
cerit. Tercius si totius substantie molis
est iactura. in aut. d. nup. §. mē. Et intel
lige qd hec dictio atrox tribus causis con

fideratur in l. de iur. s. atrox. **U**nderet
sus. **H**is tribus ex causis iniuria dicit
atrox. Facti persone vel loci de rōe. **I**tem vi
de si privilegiū est concessum ob causaz
vtrum causa subsit vel non. et vtrum sit
causa impulsiva. xix. q. ij. due sunt. **I**tem
vide si renunciaverit factor vel verbo. dic
tunc q non valet. extra de priui. his q.
Item si abusus fuerit priuile. non valz
extra de priui. ex marum. et ca. religio.
et de re. iur. privilegiū. li. vi. **I**tem cō
sidera diligenter an ppter delictum fece
rit se indignum. extra de priui. ex marū
Item si fecerit contra privilegiū ibidē
Item vide si sit generale vel speciale v
num generale et aliud speciale. quia ge
neri per speciem derogatur. extra de regu.
iur. generi per speciem. li. vi. **I**tem si p
uilegium sit alicui damnosum non valz
extra de decimis suggestū. **N**ota verū
de casibus quibus perditur privilegiū
Si facis contra. si negligo ppter abusu
Delictum damnuz pariterq concessa
potestas. **I**tem privilegiū non valet
in quo continet q aliquis ab omnibus
sit immunis. idem dic de qualibet scrip
tura. **C.** de decutionib. l. exemplo. et
l. vacantis. et vt breuiter me expediāvi
de ca. ex ore de priuile. et de sent. et re iu
di. inter monasterium. et de fi. instru. in
ter dilectos. et lxxij. di. si per totum.

Contra testamentum

Ad faciendum
testamenta. **S**ciendū q testa
mentū est voluntas solennis: qua prote
stat quis de rebus suis post mortē su
am. xij. qōne. ij. placuit. **A**n testamē
tum valeat prius considera quis fecit te
stamentū. **E**t an fm regulas iuris testa
tus sit de numero testium et q rogati de
bent esse. dixi supra in ti. de testi. **T**esta

mentū nisi sit vltimum non valet extra
de cele. miss. in arte. **I**tem vide vtrum
illa vltima voluntas sit per aliam poster
riorem immutata et dicq non valet. vt
xij. qōne vltima. **I**tem testamentū non
valet nisi heres fuerit institutus. ff. de
his qui in testa. l. vltima. **I**tem si testa
tor fuerit furiosus testamentū non va
let. **C.** qui testa. fa. non poss. l. furiosus.
Item masculus qui quatuordecim an
nos non compleuit. et femina duodecim
non possunt testamentum facere. ff. de
testi. l. a qua etate **I**tem nec mutus nec
surdus potest testari. **C.** qui testa. fa. nō
possūt. l. discretus **E**t intellige de furto
a natura. quia si a morbo. et sciat scire
re bene potest ibidē. **I**tem filius famili
as non potest etiam de voluntate patris
nisi de castrēsi peculio. **C.** de inoffi. test.
l. penul. **E**nā infamis ob crimē famosū
iij. q. ij. tenor. extra de hereticis excōi
camus. **I**tem captus apud hostes si fa
ciat testamentū non valz. in l. quib. nō
permissum ē facere testa. s. vl. **I**tem si
pater petat filium in testamēto non va
let. ff. de iniusto rescrip. et iurif. testa. l.
nam et si. **I**tem si exhereditauit sine cau
sa expressa et vera ac iure concessa nō va
let. **C.** de postu. l. non licet. **C**ausa autē
in quibus filius potest exhereditare vel
exhereditari habes de iureiuran. et in au
ten. vt cum de appel. cog. s. causas col.
viij. **I**tem si testamentum fuerit rasum
seu viciatum in loco suspecto non valet
ex. de cri. fal. licet. de fi. instru. inter di
lectos. **N**ota mulier nō potest esse testis
in testamento. ff. de testa. l. qui testam.
vbi dicit mulier in testamento testimo
nium dicere non potest. **I**tem nemo ex
istens in potestate testatoris pōt esse te
stis. ff. e. n. q. test. l. i. **E**nā q oēs testes
sint liberi et puberes alias nō valet in sti.
eo dē nullo. s. sed cū aliquis. et s. testes

et supra ca. contra testes. Item nisi testes in fine testamenti se subscripserint non valet. e. n. l. beredes. et illa omnia que dicta sunt debent in testamento solenni esse. Et fin leges quando pater testatur inter liberos et nepotes. tunc non est necesse quod tanta solennitas adhibeatur. C. e. titu. l. hac plurimissima. Sed sufficit tunc quod adhibeantur duo testes. Similiter miles potest suum testamentum facere coram duobus testibus. ff. de testa. mi. l. diuus. Nota nullus potest facere testamentum qui seculo renunciauit et aliquam religionem intrauit. et si testamentum fecerit non valet. xix. q. vlt. quia ingredientibus. Nota si quis dixerit pmitto tibi ultimam voluntatem siue dispositionem ego. Io. et heredem in istum quem tu volueris. Si postea testamentum factum fuerit non valet fin leges. Secus est de benignitate cano. ii. q. one. ii. di. dicimus. ubi dicitur qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit. non videtur de redere intestatus. Item si aliquid in testamento tibi fuerit legatum: caue ne testamentum impugnes. quia legato priuaberis. C. de codicillis. l. vlt. quia nemo debet habere subsidium ab eo quod impugnat. extra de censu. cum olim Et hec de testamento sufficiant.

Contra positiones.

Positiones sunt inuente ut releuent partes ab onere probandi presertim per testes. facilius enim sunt confessiones quam productiones testium cum testes ydonei vix inueniantur et cum labore et expensis producantur. ii. q. ii. §. Item in criminali. Nota sex modis actor ab actu iudiciali remouetur per positiones minus legitimas. Primus modus si positio fuerit

negatiua probari non potest. Sed qui ponit necesse habet probare quod posuit. ff. de prob. l. ii. Nota quod negatiua est triplex facti iuris et qualitis. Negatiua facti est duplex pura et simplex que non habet de terminatione loci vel temporis vel alicuius rei et hec probari non potest directe vel indirecte. ut si quis dicat se nunquam citatum fuisse. extra de electio. bone. i. Si autem adiciatur tempus vel locus vel aliquid simile. tunc potest probari in directe. extra de testi. ex tenore. eo. ti. series. Item negatiua facti probatur cum habeat affirmationem implicitam. ut si dicat coactus renunciaui. hoc debet probari extra de renuncia. super hoc. Negatiua iuris bene probatur. ut si negas emendationem recte factam. hoc debes probare. ff. de proba. l. ab ea parte. §. Et respondeo si quis negat aliquid iuste factum debet illud probare. Negatiua qualitis. ut si diceret ille non est ydoneus vel legitimus vel non est soluentis filius. hoc debet probare qui hoc dicit quia quilibet presumitur bonus et ydoneus. nisi probetur contrarium. extra de presumpti. dudum. et secus in ordi. fa. cap. unico. Item omnis negatiua que includit in se affirmationem appellatur negatiua pregnans. Et talis negatiua probatur propter inclusionem affirmationis extra de proba. quoniam. et extra de testibus ex tenore. Secundus modus est si positio non facit ad causam vel non est facta super re de qua agitur in libello: non valet verbi gratia. Si agitur de reuendicatione et actor petitionem facit super mutuo deposito. talis positio non valet. Tercius modus est si positio non releuat ponentem vel non prodest petenti. talis positio non debet admitti. extra de excepti. dilecti filii. Nota differentiam inter secundum et tertium modum. In secunda

licet positio super re: de qua agitur non sit probata. tamen monstrat intentionem ponentis. In tercio autem nihil facit ad negotium de quo agitur. Quartus modus si est positio pendens ab alia positione que negata est talis positio non valet verbi gratia. Actor dicit pono qd A. tradidit mihi fundum. reus negat hoc. Actor postea producit aliam positionem dicens. pono qd A. tradidit mihi fundum tale. hec positio non est admittenda propter duo. Primo quia non releuat ponentem quia nuda traditio non transfert dominium. ff. de acquire. do. l. traditio. Secundo quia pendet ab alia que fuit negata. An si reus ad istam que ad negatam dependet responderet. posset de facili periculum incurere. sed iudex debet caute precauere ne det viam periculis. extra de iur. reu. Si vero. Quintus modus si positio est implicata que fit quando aduocatus duas positiones format sub vna interrogatione sic qd altera pars est vera et altera falsa. et is qui interrogatur credit posse simpliciter respondere. Exemplum pono te comedisse in ecclesia. comedisti et ecclesiam non intrasti. non potes respondere qd sic. quia hodie ecclesiam non intrasti. nec potes dicere qd non. quia alias non comedisses. Est ergo regula sicut reus certum habet dare responsum. ita actor certam debet facere positionem. Si vero positio obscura vel cauilliosa fuerit: reus respondere non tenetur. quia super re incerta non potest fieri sententia xij. q. iij. graue. nec licet aliquem fratrem suum reconuenire circumscriptione verborum. xij. q. iij. unusquisque dicat ergo vel positionem facias declarari vel te non admitto. et si sint positiones duae vel una implicata de illa vnam partem diuisim proponat. ut pono te hodie comedisse. ad illam respondeat reus credo vel

non credo. postea procedat ad alias et dicat pono te hodie intrasse ecclesiam: et illa positione potest respondere non intraui. Item aliud exemplum pono qd possidet ecclesiam sancti viti pertinentem ad monasterium sancti petri. ibi implicatur duo. vnum qd reus possideat ecclesiam sancti viti. et qd ecclesia beati viti pertineat ad monasterium sancti petri. ideo debet fieri duo positiones. Sextus gradus est si fiat positio super articulo precedenti de eadem re quod non est ponendum. Nam tunc fortasse negauit quod modo confitetur tanquam nauta nauigans contra ventum non est audiendus. In autem. de his qui ingre. ad appel. §. i. cap. ij. Nota in causa civili debet respondere reus positionibus secundum credulitatem. quia in talibus prestat iuramentum calumnie quod est secundum credulitatem. Sed in causis spiritualibus debet respondere ex certa scientia quia in talibus prestat iuramentum de veritate dicenda. extra de iur. de calum. statim. lib. vi. Nota confessio semper rationi naturali debet conuenire. unde si aliquem dico filium meum et etas non patitur. non valet confessio. ff. de interroga. ac. l. confessio. Item si forte in fine tormentorum fateatur aliquis contra metalem confessionem mihi non preiudicat. nisi postea a tormento liberatus in eadem confessione persistat. de. ff. questi. l. i. §. Si quis. Item queritur vsquequo in causa positiones fieri possent et debet respondeo. quousque renunciatum fuerit testibus probationibus et instrumentis. Et hec de positionibus sufficiant.

Contra sententiam.

Sententia est definitio iudicialis que contrauersis finit

Exceptio

imponit pronuntiatione iudicis contē-
nationem vel absolutionem continens
ut si dicat iudex visis et auditis cōfessio-
nibus et allegationibus utriusq; parti
necnon atestationibus ab actore et reo
pductis diligenter inuestigatis et inteli-
lectis consilio habito iuris peritorū. ta-
lem condemnō vel absoluo etc. ut patet
xi. q. i. summo opere. et extra de eo q. misit.
in poss. cum venisset. **Q**uā sit sententię
diverse a iudiciis pferuntur: quarum
aliquę ipso iure sunt nulle alie per resis-
tutionem in integrum. alie per appella-
tōnem interpositam alie per supplicatio-
nem retractantur. **I**deo contra sententi-
as aliquid videamus. Et primo contra
illas que sunt ipso iure nulle a quib; non
valet appellari extra de vi. et ho. cle. cū
olim ab omni. **I**tem sententiā lata die
dñica. vel alio tpe feriato non valet etiā
partibus pferentibus extra de fer. ca.
vl. ff. de feri. l. si feriatis. **I**tem si tempe-
messum vel vindemiarum appellatur q̄s
litigare exceptiōe tñ prius posita. si sen-
tentiā lata fuerit ibidem. **I**tem sententiā
lata contra absentem non p̄uacē nō
valet. iij. q. ix. caueant. **P**ro illo nota
quinq; genera absentiarum. **P**rima est
absentia p̄babilis necessaria ut in inimi-
cicia. **S**ecūda est p̄babilis tñ ut in stu-
dio. **T**ercia necessaria tantū ut in rele-
gato. **Q**uarta est voluntaria ut in mer-
catore. **Q**uinta est per contumaciāz bec
quinq; habes. ff. de in integra. resit. l.
vlti. **I**n prima resituitur ad totā cām
E. de pcur. l. qz absentem. **I**n secūda si
non fuerit defensus appellans auditur.
E. qm et qm iudex in ver. unde totū. **I**n
tercia cognita causa subuenit. **I**n quar-
ta nō resituitur s; leditur per sententiā
de iudi. l. de vnoq; **I**te quinto nō au-
ditur appellās nisi veniat iudice adhuc
sedēte p̄ tribunali. ff. de i iur. resit. l. p̄

cōtra sententiā

nul. **A**lios casus absentie et confirmacie
habes extra ut l. non p̄test. qm frequē-
ter. **I**tem nulla est sententiā si duo vel
plures sint iudices et unus sine altero p-
cedit. nisi in delegatione contineatur qz
alter sine altero pcedat sine mādato cō-
iudicis absentis. extra de offi. iudi. de
prudētiā. **I**tem si duo iudices diuer-
sas pferunt sententias. tenet pro reo nō
pro actore nisi in causa fauorabili ut ma-
trimonio vel testamento hoc est verū si
ex ordinaria iurisdictione procedit.
Si vero ex delegata ex vtroq; sententiā
pendet in arbitrio delegantis: et si ex cō-
promisso neutra debz habere vigorem
extra de sen. et re iudi. duobus. **I**te nul-
la est sententiā si certū terminū superiōz
assignauerit. infra quem debz sentētiare
et iudex post datū terminū sentētiare
rit nisi terminus de plensu p̄iū. proget
extra de offi. del. de causis. **I**tem nulla ē
sentētiā nisi p̄tra quā lata est tribus
edictis vel vno pemptorio fuerit euoca-
ta. xliij. q. iij. illa sunt. et si non inueniē-
citādus nihilomin; ad suā domū debet
citatio dari. et sui amici requirēdi sunt.
an sit aliq; qui velit eū desēdere. aliter
sententiā non valz. extra de do. et contri-
cām. **I**te nulla est sententiā in qua mor-
tus p̄demnatur. ff. de sen. que sine ap-
resci. poss. l. penul. **I**ntellige nisi in casi-
bus exceptis. ut in crimine heres. xliij.
q. ij. sane. **I**tem nulla est sententiā que
p̄inet p̄ceptū impossibile. qz nemo ad
impossibile obligat extra de reg. iur. li. vi.
Ite snia lata ab excoicato nō valz extra
de sen. et re iudi. ad p̄bādū. **I**te snia nul-
la est qm libell; nō est oblat. extra de li.
obl. c. i. ij. et iij. intellige nisi sint breuiss-
sime lites et maxie viliū psonaz. **I**tem
nulla est q̄ cū falso pcur. ē lata. extra de
do. et contri. in nostra. **T**enet tam en sen-
tētiā quicq; falsitas fuerit detecta ut ibi

Exceptio

dem & extra de rescrip. ex parte **I**tem sententia lata contra furiosum non valz ff. de re iudi. l. furioso **I**tem sententia nulla est nisi lata fuerit super certa quantitate. **I**ntellige qñ agitur sub certa specie in sti. de accu. §. curare. **I**tem nulla ē qñ iudex ad certam rem datus de alia pñūciat extra de offi. iudi. de. ex lris. **I**tem nulla est si per surzeptionem lata est. xxx q. ix. veniam. extra de offi. de. vita sua & de rescrip. ad audienniam **I**tem nulla est contra fiscum absente eius aduocato ff. de iure fisci. l. si fiscus **S**ecus si cōtra priuatum sit lata. **I**tem nulla sententia est contra manifeste absentez: cuius aduocato vel pcuratori vel eius aduersario datur pecunia vt se vinci patiat. **C.** de aduo. diuer. iudi. l. i. **I**tem nulla est sententia iud. delegati qui non est. xviiij an. extra de offi. de. cum vicesimū. **I**ntellige nisi princeps ex certa sciētia causam minori cōmittat **I**tem si ordinari? xxv. annū. non attingat ibidē. **Q**uādo sententia est aliqua. quando tractatur p appellationē &c. **Q**uando dies est assignata ad sententiandum. si iudex alio die sententiauerit partibus ignorantibus vel etiam vna parte. per appellationem retractatur. ff. de ri. nup. l. palam. **S**i locus est assignatus. & iudex alio loco sententiauerit. **C.** de sen. & interdo. o. iudi. l. si per errorem. **I**tem sententia lata de nocte pōtest retractari. extra de off. iud. de. consuluit. **I**tem sententia de conditione de futhro ferri non dēt. lata non tenet. sed per appellationem quandoq; retractatur. extra d ap. preterea requisisti & extra de sē. ex. a nobis. ij. q. vi. biduū **I**tem sentētia illa retractatur si iuramētum calumnie exactū in causa fuerit & nō prestū. **C.** de iure. calū. l. ij. **S**ententia lata pro vel contra filiū fa. existentem in iudicio sine pñsu prius pōt retractari

contra sententiā

p appellationem. ff. de iudi. l. licz. & l. si debitor. **I**tem sententia nulla est ipō iure si iudex eam non sedendo tulerit. ij. q. ij. §. spacium **I**tem nisi sentētia lata fuerit in scriptis nulla erit. i. q. ij. in pñmis extra de pba. quoniam cōtra falsaz **I**stud fallit in casibus. **P**rimus est in vilibus personis. **S**ecundus est in leuibus criminibus. ff. d accu. l. leuia **T**ercius in causa matrimoniali. extra de testibus. **A**lbertus & alij quidam tamē dicunt q sententia potest ferri sine scriptis in oī cā de pñsensu partium sed hoc relinquo disputationi **I**tem si episcopus inter subditos suos cognoscit non esse necesse sententiam ferri in scriptis. xi. q. i. si quis. nisi cā sit criminalis ibidem **I**tem sententia nulla est licz scripta sit a iudice non tamen recitata. **C.** d sen. ex. ex periculis. recita. l. i. imo nulla est si eaz iudex non per se sed per alium recitauerit ibidē. l. vi. & extra de pñsensu. ad nostram **I**tem nulla est sententia lata contra minorem. xxv. annis. sine curatoris autoritate. **C.** de hīs qui le. perso. in iudic. stan. non habent. l. i. ij. & ij. nisi in causis spiritualibus. puta matrimoniali quā minor p se potest tractare extra de resti. spoli. ex parte **S**ententia autēz pro eis lata tenet. ff. de procur. l. eo non minus **S**ententia a non suo iudice lata nō valet extra de consue. ad nostrā. & de iud. si clerici. **I**tem si seruus sentētiā tulerit ipō iure nulla est. ij. q. vij. ca. i. & extra de rescrip. suscitatus **I**tem nulla est sententia per mulierem lata ibidem. & ff. de regu. iur. l. secunda. aut nisi consuetudine approbata. vt extra de arbit. dilecti filij. aut a principe ij. q. v. in omnes **I**tem si iura lata ab heretico iudeo vlt alio fidei inimico non valz contra christianos extra de hereticis. excommunicamus **I**tem nulla est sentētia ex parte iu

Exceptio

dicis: quia iudex est ingenuus vel seruus
 et non potest militare vel habere centum
 aureos. **C.** de peda. iudi. l. ij. ff. de arbi.
 l. non distinguemus. Item nulla est sen-
 tentia si iudex secularis super re ecclesia-
 stica iudicabit extra de fo. ppe. si dilige-
 ti. Item sententia lata post aliam diffi-
 nitivam per appellationem non suspensa
 est ipso iure nulla. ij. q. vi. §. diffinitiva
Excipiuntur quidam casus ab hac regu-
 la quos: requiret sen. et re iudi. c. inter
 monasterium et extra de restitutione in
 integrum cum ex litteris. Sunt etiam sen-
 tentie que sine appellatione rescinduntur
 ut in causa matrimoniali que non transit
 in rem iudicatam. extra de sen. et re iud.
 latoz. Quandoque est nulla ratione loci
 inhonesti in quo lata est sententia extra
 de ap. qua fronte. Item ratione ordinis
 non servati. quia iudex debuit condēna-
 re procuratorem et pēdavit dñm. **C.** de se.
 et interlo. o. iudi. l. i. Nota tamen in cri-
 minibus condēnatur dñs nō procurator
C. de iureiurā. l. vi. Quicquid condēnatur
 procurator nō dñs extra de pba. licz cau-
 sa. extra de fi. instru. inter dilectos. Item
 nulla est sententia si aliquis de septē tra-
 minibus iudicij obmittat vel pervertat
 Primus trames ut libellus detur. extra
 de li. ob. c. ij. Secundus est lit. nō ptes.
 extra de lit. ptes. c. unico. Tercius ut de
 calumnia iuretur et de veritate dicenda
 in causis spūalibus extra de elec. dudū
 Quartus ut de positiones testium scribā-
 tur extra de pba. qm ptra falsam. **C.** de
 sen. et interlo. o. iudi. l. platā. Quintus
 ut publicentur. ut in dicta. le. platam.
 Sextus ut sententia feratur in scriptis
 ij. q. i. in primis. et c. lōgam. Septim⁹
 ut sententia feratur a iudice sedēte pro
 tribunali. **C.** de sent. ex periculo recitā.
 l. i. et ij. Item nulla est inia si ptra ius ē
 plata. ij. q. vi. §. diffinitiva. extra de sen.

contra sententiā

et re iudi. ca. i. Item nulla est sententia
 nisi prius lis fuerit contest. extra ut lit.
 non contest. per totum. Et sex casibus ex-
 ceptis de quibus valz sententia lit. non
 contest. Prim⁹ si agitur de electione
 prelati confirmanda vel cassanda. **Se-**
 cundus si agitur de matrimonio crimi-
 naliter et is qui convenitur malefice se
 absentaverit et contumax sit. Tercius si
 agitur de crimine per modum inquisi-
 tionis. hos tres casus habes extra ut lit.
 non contest. quoniam frequenter. et ex-
 tra de accu. qualiter et quando. Quar-
 tus habes extra de iureiur. ad nostram
 Quintus est actore per contumaciam
 absente reo presente et petente se absol-
 vi. extra de do. et cōm. Sextum habes
 de sen. ex. a nobis. vbi dicitur absolui
 potest post mortem penitentia non pac-
 ta si penitentie signa apparuerint in eo
 vivente. Item nulla etiam est sententia si
 lit. non cōtest. testes fuerint recepti. nisi
 in istis casibus. Prim⁹ si timeatur de mor-
 te testium. Secund⁹ est de absentia diu-
 turna. Tercius si cognoscitur de elec-
 tione prelati. Quartus si per appellatō-
 nem sententia potuit retractari ff. ad tre-
 bellia. l. salvo. Item sententia lata p fal-
 sos testes vel per falsa instrumenta quā-
 doque retractatur per appellatōem. quā-
 doque per in integ. resti. ff. re iudi. l. dili-
 gimus. et **C.** de tempori. in integ. resti.
 l. superuacuum extra de proba. licz. et de
 procura. in nostra. **C.** ad. l. cor. de fal.
 Querela. i. si ex falsis allegationibus sit
 lata. ff. de iudi. l. pretor. Tales aut inie-
 valent quousque falsitas fuerit relevata.
 extra de pcur. i. nostra. Nota sententia
 ptra absente lata si absens p breve tps
 iustā cāz absente sue pbauerit: ipsa inia
 p resti. in integrum potest retractari. ex-
 tra de resti. in integrum. ex līs. extra
 de senten. et re iudi. cum Bertholdus

C. de procur. l. absentem. r. ff. d. admi. tr. l. scire oportet. §. sufficit ubi dicitur si quis ppter egritudinem vel aliaz neces sitatem: puta maris vel hyemis vel in cursum latronum aut similem causam Inconstituto tempore venire non potest ei est ignoscendum. quoniam sententia retractatur in cā criminali vide. ij. q. v. quisquis extra de do. r. conti. veritatis Nota iudices penam p sententia pecuni aria que multa vocatur possunt remitte re ratione paupertatis. C. de mō. mul. l. eos. Et hec causa breuitatis sufficit

Contra appellationem

Quoniam con tra sententiā appellationes qñ qñ frustatorie fiūt. ideo potest tractari de sententijs de appellationibus videamus. Appellatio est a minori iudicio ad maius tribunal puocatio iniqui graua minis vel inique sententie querelā con tinens. ff. eo. n. l. ij. §. diffinitiuam Si appellatur a iudice principali vel a cur. non valz. ix. q. iij. puniendum. r. c. ipi sunt. r. c. patz Item a senatu principis appellare nō potest. ff. a. quibus appel. non licz. li. j. Item a sententia papali. quia ecclesia comparatur senatu Item appellatō facta a snia arbitri non valz. ij. q. vi. a iudicibz. r. C. de arbi. l. i. r. ff. d. arb. l. non distinguem? Itē continuac appellatio non valz extra eo. n. per mas nisi venerit adhuc iudice pro tribunali seden. ff. de in integ. resti. l. diuus. Qñ appellatur a grauamine appellatio non valet. nisi coram iudice grauaminiē cā pbabilis pretendatur extra de appell. cordi. li. vi. appellatio extra iudicium in fra decem dies a tpe pgnitōis grauami nis in scriptis fieri p̄t intellige nisi ap

pelletur iudice adhuc sedēte pro tribu nali. tunc sufficit vna voce appellare ab iniqua sententia. ff. e. n. l. vl. Appellatō nō valz facta ab illo qui sub notorio cri mine puenis ad penā p̄denat. extra e. n. romana. li. vj. Secus est in multa a qua potest appellare. ff. d. h. sig. l. si qua Nota differentiā inter penā r. multam pena statuitur a lege. sed multa infligitur ab arbitrio iudicis Appellatio nō va let qñ appellans p̄sentit post appellatio nem corā illo iudice a quo appellauit li tigare vel aliud facere extra d. offi. in d. dele. gratum Appellatio non valet: nisi appellans infra annum vel ex cā ratōna bili infra bienniu fuerit cā p̄secutus ex tra eo. n. cū sit in romana. r. c. oblatos Et intellige nisi inter largius rps fue rit moderat/ ibi tē intellige infra idictū terminū ap. debz p̄seq. c. oblate r. ps appellata Appellatio debz fieri gradati de minore iudice ad maiore: aliter non valz: extra eo. n. dilecti filij. tamen ap pellatur ad papam omiis medijs eo. n. si duobus. r. c. romana li. vj. Tamē fm leges si appellat ad principem omi sis medijs princeps remittit appellatio nem ad quem debuit appellare. ff. e. n. l. nuper res Appellatio non valz. nisi si at infra decem dies a tempore date sen tentie. ij. q. vi. interroga. extra de resur. significauit Et dies i quo sententiā ē p̄numeratur e. n. ij. q. vi. in glo. sed iniquā illā dico Si tercio a diffinitua fu erit appellatū. illa appellatio non valet ij. q. vi. si quis extra e. n. a nobis r. c. di recte. sed contra videtur. j. q. vi. qñes. ubi dicitur quodens se putauit quis grauari appellatur Solutio illud quo tiens exponitur ibi. secūdo a diffinitua vel quodens grauetur iter locutoria to tiens appellatur p̄m canones non scdm leges. Nota si persona regularis appel

Exceptio

ut ne corrigatur non valz appellatio extra eo. si. ad nostram hoc nisi corrigens modum excedat. eo. si. de priore. 7 c. cū speciali Item appellatio nō valz quāto est facta contra ordinationem ecclesie. puta ne fiat electio vel ne procuretur aliquid qua evidens utilitas ecclesie Intelligi nisi assignata fuerit aliqua iusta causa appellationis. extra de hijs que fiunt a ma. par. ca. ex ore. 7 extra de elect. cum nobis Item ab excommunicatione nō appellatur extra de senten. 7 re iudi. q. ad consultationem 7 extra eo. d. titi. novit Item a mero executore non appellatur ij. q. vi. ab executore. a mixto autem appellatur. nisi admittat legitimam exceptionem. 7 hoc si partem gravaverit. extra eo. si. dilecto. 7 cap. ut debitis hō nō. li. vi. Nota merus executor dicitur quando sententia lata est ab aliquo iudice ordinario. 7 ille iudex mandat alteri. ut illam sententiam exequatur. talis executor dicitur merus Ille non debet audire aliquas exceptiones: nec de sententia aliquid intromittere. nisi sciret sententiam esse malam. puta per falsos testes. 7 per falsa instrumenta lata. tūc enim si excipiat coram eo. debz superiori referre. extra de sen. 7 re iudi. d. cetero 7 crimine fal. super eo. Sextus autem dicitur qui habz aliquam negotij executionem annexam. ut cum iudex ordinarius mandat alicui dari beneficiū 7 dat super illo negotio executorem. coram tali proponi possunt exceptiones. 7 appellare ab ipso quantumcumqz absolute scribitur a papa. x. q. ij. §. 7 si non cognitio extra de rescrip. cum ardo. Nota quāvis regula iuris sit q. a mero executore appellari non potest. Excipiuntur tamen octo casus Primus si modum excedit in exequendo extra eo. si. novit. extra de offi. iudi. dele. super questionem

contra appella.

Secundus quāto partem iudicis vlt assumere extra de offi. iudicis delegati. pastoralis Tercius si dolo aliquid faciat. ff. d. neg. gesti. li. vi. §. executor. Quartus quando executori opponitur excommunicatio. xi. q. iij. excommunicatos. 7 c. cum excommunicato Quintus quāto facta est innovatio. super eodem d. quo agitur Nam tunc ordo mutatur. ff. d. re iudi. l. iij. Sextus si exequendo tempus quadrimestre preueniat executor. C. d. execu. rei iudi. l. si quis Septimus si executor male interpretatur sententiā. ff. de appel. l. ab executore. Octavus qñ exceptio pemptoria opponit per quas sententia nulla ē dicitur. si eam executor admittere noluerit. Unde ab ipso appellatur. C. de procura. l. licz. quia audire debet se non cognoscere de causa. sed debz referri superiori. extra de offi. dele. pastoralis Nō appellatio facta ne scilicet publicum seu notorium puniatur non valz extra e. si. cum sit romana extra de rescrip. q. perniciosum Notorium dicitur quod patz per sententiā aut confessionem in iure factam aut rei evidentijs extra de cohabita. cleric. 7 mulierum. questio 7 c. vestra. Item appellatio non valz. si pactum fuerit factum inter partes ne ab altera appelletur. ij. q. v. si autem. Item si appelletur ne excommunicatus absolatur: non valz appellatio. extra. eodem titulo. qua fronte Item appellatio generalis non valz. eo. d. titi. consultit. qñqz tamē generali appellationi deferitur. eo. si. cum sit romana in glo. super sumpto vocabulo Item de falsa moneta condemnatus non potest appellare extra d. iureiuran. quanto in glo. circa principium Item si appellatur a gravamine 7 iudex illud renocat. vlt. renocare velit non valet appellatio extra eo. titi. cum cessante Item si quis appellat super eo

quod ipse fieri procurauit: non valz. iij q. vi. si autem Item si quis in vna causa tercio appellauit non valz. ibidem. Item appellatio facta ab officiali ad episcopum non valet. quia eorum pistorum idem dicitur extra. eo. ti. cum dilecti filij. 7 c. romani. li. vi. Item appellatio non valz. nisi appellans exprimat nomen mensis 7 nomen iudicis a quo appellauit: 7 nomen dignitatis vtriusq; 7 causam quare appellauit. 7 ibi vide formam appellationis concipiendi Et hec de appellationibus dicta sufficiant

Contra electionem prelatorum.

Quoniam pluries in electionibus prelatorum tam minoris q; maioris minus canonice 7 perperaz proceditur: propter quod ecclesie dei sepius graue dispendium patiuntur 7 non modicam incurunt lesionem vt cum hijs oporteat ad appellationis subsidium conuolare Ideo de electione prelatorum aliquid videamus Nota ergo hic. xlii. articulos quibus electio viciatur. Primus si fiat electio post appellationem legitime interpositam. extra de elec. 7 elec. po. consideramus. Secundus si fiat electio ab excommunicato. eo. ti. venerabilem Tercius si fiat a suspensis vel a suspensio: non valet eo. ti. cum inter 7 extra de consue. cum dilectis Quartus si fiat per abusum secularis potestatis eo. ti. si quis. Quintus si fiat a minori nte capitulo eo. ti. romana Sextus si non fiat a maiori vel saniori parte capituli eo. ti. congregatio Septimus si electus prester assensum electio ni sue anteq; eligatur eo. ti. cum post petitam Octauus si electio fiat per laicos

eo. ti. missa. Nonus si fiat ad clamorem populi eo. ti. a suis episcopis. Decimus si fiat electio corpore prelati mortui nondum tradito sepulture eo. ti. bone memorie Undecimus si fiat electio clandestina. eo. ti. qua propter Duodecimus si electus habeat duo beneficia curam animarum habentia sine dispensatione e. ti. dudum. ij. Tredecimus si fiat post ipsius trium mensium in ecclesia cathedrali eo. ti. in notuit Decimusquartus si fiat electio a ydota eo. ti. quoniam quidem Decimusquintus si fiat de illo qui est leuis vite. eo. cum in cunctis Decimus sextus si fiat contra formam traditam eis eo. ti. cum dilectus Decimus septimus si fiat electio a bito consilio 7 colloquio cuzeligendo vel cum amicis suis eo. ti. nostri. Decimus octauus si fiat electio de minori. xx. annis e. ti. cum in cunctis Decimus nonus si electus ingerat se administrationi ante confirmationem eo. ti. nostri. 7 c. qualiter Vicesimus si post publicationem votorum non sequatur electio eo. ti. in genesi Vicesimus primus si commissa est simonia etiam electo ignorante eo. ti. si alicuius Vicesimus secundus si metropolitanus non examinat personam electi. 7 formam electionis eo. c. cum etiam Vicesimus tertius si electus patitur defectum in ordinibus. eo. c. dudum Et si electus fuerit intrusus eo. ti. quisquis Vicesimus quartus si eligatur qui postulari debz eo. ti. innotuit. 7 de pasto. ca. vltimo Vicesimus quintus si electionem vel postulacionem volunt innouare post cessationem. extra de postu. gratum Vicesimus sextus si compromittitur in septem: 7 tres eligant vnum de illis. 7 alij tres extraneum electioni Prima valz dum modo ipse consentiat eo. ti. nullo in iure pariter Vicesimus septimus si proceditur ad secundam electionem prima non cassata

non valet. eodem titulo consideramus
 7 ca. audit. 7 intellect. **Tricesimus octa**
 uis si fiat per surreptionem. eodem titu
 lo cum dilectis **Tricesimus nonus** si fiat
 aliquo contempto. e. n. bone memorie
 ij. ubi dicitur contemptus unus plus
 nocet: q̄ contradicatio multorum. **Tri**
 cesimus si peccant in numero. eodem ti
 tulo. cum ana. 7 cap. in genesi **Tricesi**
 mus primus si madatur q̄ electio fiat de
 filio aliquorum 7 sic illis irrequisitis
 non valet. eodem titulo cum in veteri.
Tricesimus secundus si fiat electio fm
 formas traditas. eodem tit. quia prop
 ter **Tricesimus tertius** si indignus eligi
 tur electio non valet. 7 eligentes priuā
 tur p̄tate eligendi illa vice. e. n. scriptū
 eod. ti. cum in canone. 7 capitulo inno
 mit **Tricesimus quartus** si non fiat elec
 tio in ecclesia cathedrali viciatur: sed il
 lud est de honestate 7 consilio non p̄cep
 to. eodem titulo quesit 7 c. cum terra
Tricesimus quintus si qui non est mona
 chus eligatur in abbatem eodē ti. cum
 ad nostram **Tricesimus sextus** si nō pro
 fessus eligatur in abbatem. eodem titu
 lo. cum in magistrum. 7 capitulo. cum
 causam **Tricesimus septimus** si fiat elec
 tio conditionalis puta eligo decanum:
 si vult vel sub alia conditione. eodem ti
 tulo libro sexto. c. in electione **Tricesi**
 mus octauus si electio fiat sub alternatō
 ne 7 distinctione vt eligo illum vel illuz
 nō valet. ibidē **Tricesimus nonus** si electus
 fuerit iterū? e. n. **Quadragesimus** si
 electio fiat de p̄sona incerta. puta eligo
 quem cantor eligit. ibidē **Quadrage**
 simus primus nulli: quibus interdictū
 est ne eligant sine licentia superioris. si
 elegerint non valet electio. eodem titu
 lo. eis quibus **Quadragesimus secundus**
 si aliqui interfint electōn: qui non sunt
 de capitulo. nisi dicāt causam quare de

beant interesse electio non valet. eodē
 titulo quia propter.

Contra prescriptionem 7 usurpationem

Ouia reus per

prescriptionem vel usurpationem
 nem inuentionem actoris sepius elidit
 iteo de eis nunc dicendum est **Primo**
 quid sit 7 quot species habeat 7 in q̄b?
 differant 7 quando non curant. **Due**
 sunt species prescriptionis vna longi tē
 poris: vt decem annorum inter presen
 tes vel vi ginti inter absentes **Alia** lon
 gissimi temporis. vt triginta vel quadra
 ginta annorum prescriptio est quadra
 ginta ānorum necessaria contra omnes
 ecclesias etiā si vna ecclesia prescribat
 contra aliam. decimatercia questio de ter
 cia. quas rationes. extra de prescrip. de
 quarta eo. n. ad aureos **Ab** hac regula ex
 cipitur primaria ecclesia contra quā nō
 currit prescriptio nisi spacio centū ānorum
 xvi. q. iij. nemo extra e. n. ad audientia
Prescriptio p̄prie locum habeat in mo
 bilibus **Usucapio** vero in immobilibus
Item usucapio completur triennio. p̄
 scriptō vero nō **Et** nota triginta casus
 in quibus nō currit prescriptio **Prim**
 p̄tra obedientiam eo. n. cum non licet ex
 tra de consue. cum venerabilis **Secun**
 dus contra procuracionem que datur
 ratione visitationis. extra de p̄cur. non
 tamen ex officio: sed bona ratione insi
 tutionis vel consuetudinis. xvij. q. ij.
 seruitiū 7 c. e. clementinus **Tercius** si lai
 cus possideat decimas: quas de iure de
 tinere nō p̄t. eas nullavah p̄scribere rōg
Iste casus ē grauissim⁹ p̄uict⁹ p̄tra nos
 q̄ est in tota theologia cū null⁹ dat deci
 mas cui debet dare: 7 tamen oportet q̄
 decie tenē vel solvuntur vt extra de deci
 r iij

mis: si diligenti. 7. c. vl. xvi. q. iij. pla-
cuit **Quartus** contra matrimonium il-
licite contractum extra d. consue. 7. affi.
non debet **Quintus** contra votum. xiiij
q. ij. an quod extra de regula sicut **Sex-
tus** in publicis successioibus 7. in agro-
rum possessionibus quo ad colonu nec
contra hominē liberum. xvi. q. iij. §. epi-
scopus **Septimus** tempore vacatōis
ecclesie. eo. ti. c. i. 7. ij. 7. c. cum nobis.
Octauus tempore hostilitatis publice
eo. ti. ex transmissa. xij. q. iij. c. i. 7. cap.
Nonus cōtra neruum ecclesiasticis
discipline. extra de consue. cum inter
nos extra de elec. cum causam **Decim⁹**
super limites diocef. vel parochiarum
eo. t. qui iudicāte. xvi. q. iij. licet. 7. tamē
limes prediorum prescribi potest eo. t.
sanctor. xvi. q. iij. volum⁹ **Undecim⁹**
in rebus que de iure p. muni possideri nō
possunt. xij. di. illud. 7. c. dis. cōtra mor-
rem **Duodecim⁹** i iure spūali iniusto
titulo acquisito extra de r. asac. preterea
Tredecim⁹ p. tra viam publicam ff. d.
via publ. l. viam **Decimusquartus** cō-
tra rē arrestatam insti. de vsur. rei. fisco.
l. ille **Decimusquintus** p. tra opus pub-
licum. C. de operib⁹ pub. l. prescriptio
Decimussextus p. tra rem p. di. traditā
p. tra legem repetendarum. ff. ad. l. repe-
tin. l. q. contra **Decimusseptim⁹** p. tra
rem pupilli non venit prescriptio. C. i
quibus causis in i. re. sti. l. vl. 7. l. ado-
lescētie **Decimusoctauus** p. tra fundū
totalem. ff. de fundo. l. si fundus **Deci-
musnonus** p. tra uxorem pro dote de ne-
cessitate matrimonij nisi marit⁹ verget
ad inopiam extra de emp. 7. ven. p. uenit
in glo. circa p. r. **Vicesimus** in rebus q.
sub certa die vel p. ditione de bēne nisi a
tempore die vel p. ditione. C. de p. scrip.
xxx. annor. l. cum noissimi. **Vicesimus
primus** p. tra ecclesiam tempore suspen-

sionis prelati extra d. p. cessi. eccle. nōra.
c. quia diuersitatem **Vicesimusssecund⁹**
contra si iassam. q. diu sunt sub potesta-
te patris. C. de anna. exceptio. l. i. §. vl.
Vicesimustercius si ipsi prelati male alie-
nāt. xvi. q. i. sacerdotis **Vicesimusquar-
tus** q. diu prelati est hereticus extra e.
ti. cap. i. **Vicesimusquintus** ex tempo-
re quo quis causa iusta impeditus non
potest agere de exceptione de app. ex ra-
tione 7. de elec. ne pro defectu extra eo.
ti. porro **Vicesimussextus** de rebus fur-
tiuis: vel alio modo viciose possessis. e.
ti. vigilant. 7. c. vl. **Vicesimusseptim⁹**
contra iura ciuitatis. C. de aqua ducent.
l. diligenter in si. **Vicesimusoctau⁹** res
filij a patre alienata nō prescribitur spā-
cio triginta annorū. C. de anna. excep.
l. i. §. vl. **Vicesimusnonus** prescri-
bere nō p. sit colon⁹ conductor inquilin⁹
vsufructuarius xvi. q. iij. clerici. 7. c. se.
extra eo. t. m. lo. ca. diligenti **Vicesimus
decimus** nullus prescribit quod nomine alieno pos-
sidet extra eodem titulo possidet **Vicesi-
musundecimus** nec creditor p. scribit pign⁹. ff. de vsur.
l. non solum **Vicesimudodecimus** prescriptio non val-
et nisi per possidentem fuerit p. polita extra
eodem titulo causam. extra de probati.
ex litteris. **Vicesimundecimus** nota prescriptio non
valet si fuerit interrupta extra e. n. illd. i.
fi. **Vicesimudodecimus** at fit duob⁹ modis scz na-
turalis per inundationē maris vel flumī-
nis. de acq. pos. l. q. vniuers⁹ §. itē labio
Vicesimundecimus q. per p. lo lētiā electio-
nem vel depulsionem ibidem 7. C. de
vsuris. l. naturaliter **Vicesimundecimus** interrup-
tio fit quattuor modis. **Vicesimundecimus** fit in
iudicio scilicet per libellum principis
oblatum: 7. hec tantum valet in annali-
bus actionibus que per hoc p. p. t. ma-
tur. C. quanto lib. principal. obla. lit.
contestia. fa. **Vicesimundecimus** nota prescriptio vel vsu-
capio cuiuscumq. ipis longi vel breuis

nō valet nisi interueniant ista quinque q̄
continētur in hīs verbis. **N**ō vñ ca-
ptes nisi sint tibi talia quinque. **R**ecta si
res iustus titulus res non vitiosa. **E**t
res tradatur et tempus p̄tineatur. **I**tē
per querelam iudici factā et secutam rei
p̄uentionē. hoc valz in oībus causis ad
perpetuandū actiones. xvi. q. iij. §. p̄or.
C. de prescrip. xxx. año. l. vlt. **I**tem per
quali cōtest. extra vt lit. non cōtesta.
q̄m frequenter. **S**i vero non p̄t lis con-
testari sufficit iudicem adiri et libellum
contra absentem affirmare vel p̄tra euz
qui non conueniri potest aliqua de cā et
in querimonia ducere ius suū

De instantia iudicii.

Multis modis
perit instantia iudicii: vt in
cā non perdat̄. **P**rimo si
quis ineptam p̄ponit p̄uentionem cadit
ab instantia iudicii. extra de iudi. exami-
nata. ff. si men. fal. mo. vii. l. i. **S**ecun-
dus si sententia lata fuerit a iudice dele-
gato et executioni mandata si non pare-
atur post annum perdit iurisdictionem.
extra de offi. dele. querenti. e. ti. ex l. iis.
Tercius si iudex delegatus est infirmus
vel de iure vel d̄ facto impeditus. extra
de rescrip. suscitatus. **Q**uartus si iudex
est consanguineus partis. **Q**uintus si
iudex ex iusta cā fuerit suspectus. extra d̄
offi. dele. insinuante. **S**extus si duo in-
dices delegati diuersas dederint sentē-
tias. extra de sen. et re iudi. duobus.
Septim⁹ si duo arbitri dederint sentē-
tias ne uia h̄eat vigorem ibidē. **O**ctauus si
vñs arbitrorū mori⁹ perit instrumentū
nisi aliud exprimatur in p̄promissione

Nonus si iudex delegatus functus ē of-
ficio suo de off. dele. in l. iis. **D**ecim⁹ si
delegatus remittit cām ad delegantem
ibidē. **U**ndecimus si vñs p̄s est famili-
aris iudici. e. ti. insinuante. **D**uodecim⁹
si vñs iudicum moritur nisi ali⁹
sit expressum e. ti. vño delegato **I**ntel-
lige si et p̄missis nōibus p̄p̄is dele-
gatio sit facta. **T**redecimus si vñs ar-
bitrorū vel p̄promittentū mori⁹ nisi ali⁹
li⁹ exprimatur ibidē. **D**ecim⁹ quart⁹
si mandator re integra moritur. nā expi-
rante mandatore expirat mandatū. ti.
c. relatum in glo. **D**ecimus quintus: si
vñs p̄s litigantiū re integra decesserit.
extra de rescrip. significauit. **D**ecimus
sextus si aliq̄s de crimine p̄niam absolu-
tus est. extra de accu. de hīs crimibus.
Decimus septimus inter d̄m et seruū.
tam in cā criminali q̄m ciuili. iij. q. ix. c. pe-
nult. et vlt. **D**ecim⁹ octauus si cā crimi-
nalis inter biennū nō terminatur. et ci-
uilis infra annū. **C.** de iudi. l. p̄perādū.
nisi p̄ maliciā fuerit prolatum vel p̄lo-
gatum. extra de off. iudi. dele. venerabi-
lem in fi. **D**ecim⁹ nonus si ante lit. con-
test se iuicem absoluant. ij. q. iij. si q̄c
Vicesimus si vñs litigator sit mona-
chus vel p̄uersus. xix. q. iij. q̄r̄ gred. ē
abus. **V**icesim⁹ prim⁹ si vñs p̄s linga-
tū vendit se in seruū illi d̄ quez lingat.
ij. q. ix. c. xl. **V**icesim⁹ secundus si duo
penit equū i sequestro positū: si equus
mori⁹ perit instantia. idē de qualibet re
sili. ij. q. vi. quot. ēa. et q. i. q̄res. **V**ice-
sim⁹ terci⁹ si mādator reuocat mādātū
extra d̄ app. vt n̄m. **V**icesim⁹ quart⁹ si
actor cadat i herē i m. ext. de here. excō.
Sūt et plures modi quib⁹ p̄t istā instantia
bulari. puta oēs q̄bus rescriptū anhibi-
latur et q̄bus iudex repellitur vel actor
de quibus sup̄ratis dixi. **Q**ueritur
an iudex delegatus si sit monachus

procedere possit. potest distinguere vel lis fuit coram eo contestata ante religionis ingressum. an non. si lis fuerit contestata tunc de licentia abbatis potest procedere in causa. extra de privilegijs. cum olim. Si autem lis non fuerit contestata perit instantia. Et hec causa breuitatis sufficiant.

Sequitur modo tractatus exceptionum domini Innocentij quarti. prout videbitur in sequentibus. et primo sequuntur ipsius libelli. vel tractatus libelli. et.

Contra litteras et sigilla

De legalibus exceptionibus.

De exceptionibus contra iudicem.

De exceptionibus contra assessorem.

De exceptionibus contra auditorem.

De exceptionibus contra accusatores.

De exceptionibus contra actorem.

De exceptionibus contra procuratorem.

De exceptionibus contra advocatum.

De exceptionibus contra libellum.

De exceptionibus contra testes.

De exceptionibus contra diffinitivam sententiam.

Contra litteras et sigilla

Excipitur contra litteras et sigilla multis modis videlicet si bulla sit falsa et sigillum. ut extra de cri. fal. licet vel si fuerit facta rasura. et postea scriptura. ut in e. n. licet. extra de priui. et de fi. instru. c. i. et ij. Item si de diuersis manibus fuerit scripta ut in g. n. cum olim Item si filum ruptum fuerit. ut de cri. fal. l. licet. Item si data leatru non apparuerit. de fi. instru. iter dilectos. Item si carta sit vetus et leatru recens ibide. Item si non sit publica manu confecta in e. n.

Item si sit interlinearis scriptura ut de reli. do. cu venerabilis. Item si sit contra ius coe nisi de hoc faciat speciale mentionem. de rescrip. cam. Item si privilegium non faciat mentionem de privilegio. de prescrip. veniens. Si le in sillaba et sillabe in dictione et dictiones in linea magis distant a se invicem in una quam in alia vel linee in cartula. de fide instru. inf dilectos. sed contra privilegium circa fi.

Si generales le fuerint derogantur eis per speciales. de rescrip. c. i. Si suggestionem falsi vel suppressionem veri fuerint impetratae de rescrip. sup. lis.

Si papa appellat patriarcham vel episcopum venerabilem vel omnes alios cuiuscumque dignitatis fuerint quia appellat omnes dilectos filios de crimine falsi quam gravi.

Si exempla sue commissionis non ostendantur vel transumptum autenticum. de fi. instru. c. i.

Si littere impetratae sine fine mandato nisi sint tales persone de quibus non exigitur mandatum de iure. scilicet coniuncte persone. de rescrip. nonnulli. et c. ex parte. Lex dicit quod parentes pro filiis et filij pro parentibus. et libertis pro patronis sine mandato admittuntur. ff. de procur. l. sed he persone. Item vni soli cuiuscumque sit dignitatis papa loquitur in plurali. de cri. fal. quam gravi.

Si impetrans si de vni serie quod. scilicet non videtur lris suis infra annum postquam fuerit iudicatus. copia de rescrip. plerumque.

Si non faciat mentionem de sua appellatione. de pfr. vti. bone memorie.

Si dicat in secundis lris nullis prius dicantibus iusticie et veritati dummodo si faciant mentionem de illis non valet dictio c. bone.

Si non fiat mentio de processu negotij de re iudi. inter. Si privilegium vel privilegiatos impetrentur le non valet nisi fecerint mentionem de privilegijs vel ordine. extra de rescrip. cum